

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи і страхування

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

на тему: Фінансова стійкість банку: сутність та особливості управління
за матеріалами АТ «ОТП Банк»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ДРФБС_{МЗ}-20-1 20033

Виконала: студентка II курсу, група ФБС_{МЗ}-19-1 _____ Валентина РОГАЧЕВСЬКА
Підпис, дата Ініціали, прізвище

Керівник: канд. екон. наук, доцент _____ Тетяна ДОНЧЕНКО
Підпис, дата Ініціали, прізвище

Нормоконтроль: _____
Підпис, дата Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:
Зав. кафедри _____
д-р. екон. наук., професор _____ Ніла ХРУЩ
Підпис, дата Ініціали, прізвище

_____ 2021 р.

Хмельницький 2021

РЕФЕРАТ
ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Рогачевської Валентини Олексіївни

Прізвище, ім'я, по батькові

на тему: Фінансова стійкість банку: сутність та особливості управління за матеріалами АТ «ОТП Банк»

Актуальність теми. Запорукою ефективного функціонування та сталого розвитку економіки будь-якої країни чи навіть регіонального альянсу є її стабільна та надійна банківська система. Вона є однією з головних частин економічної системи України, а, отже, її динамічний розвиток сприяє зростанню української економіки та виходу її на міжнародну арену. Важливою категорією, яка відповідає за стабільність банківського сектору, є фінансова стійкість банківських установ.

Банківська система є важливою складовою ринкової економіки, що має вирішальне значення для формування та підтримки базового рівня довіри суспільства до національної валютної одиниці та держави. Протягом останніх років банківська система України швидко розвивалася, покращувала її кількісні та якісні характеристики, що підвищило конкурентоспроможність українських банків. Діяльність банків у цей період характеризувалася покращенням якості активів та зростанням капіталу, залученням депозитів, підвищенням ефективності діяльності банків, що є ознакою достатньої стабільності банківських установ.

Адекватна оцінка та забезпечення фінансової стійкості банку у сучасних умовах розвитку економіки України – це нагальне та невідкладне завдання, яке стараються вирішити як самі банки, так і інші органи державного регулювання, компетенцією яких є дане питання.

Проблему, що стосується управління та оцінки фінансової стійкості банку досліджують у своїх працях багато вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких: Довгань Ж. М., Жихор О. Б., Більська О. В., Медведєв Д. О., Попов А. А., Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва А. С., Золковер А. А. та Гуменюк А. О., Кириченко А. Є., Майба В. В., Максимова А. В., Марич М. Г. та Марич А. В., Раєвська Т., Ребрик Ю. С., Русіна Ю. О. та Легейда А. Г., Юрчишена Л. В. та Подолян С. В. та ін. Проте, віддаючи належне розробкам усіх авторів, можемо зазначити, що проблема аналізу та теорії управління фінансовою стабільністю банку вимагає подальшого дослідження, особливо в підвищенні ефективності механізму управління та в частині системного підходу до визначення складових фінансової стійкості банку.

Метою дипломного дослідження є обґрунтування та удосконалення науково-методичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо управління фінансовою стійкістю банку.

Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі окресленні завдання методичного, організаційного, теоретичного та практичного характеру:

- охарактеризувати сутність і значення фінансової стійкості банку та систематизувати фактори впливу на неї;
- дослідити методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості банку;
- здійснити аналіз тенденцій розвитку фінансової стійкості банків на фінансовому ринку України за 2018 – 2020 роки;
- оцінити фінансово-господарську діяльність АТ «ОТП Банк» та здійснити аналіз його фінансової стійкості;
- розробити напрями удосконалення елементів системи управління фінансовою стійкістю банківської установи.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовою стійкістю банку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти управління фінансовою стійкістю банку.

Для досягнення поставленої мети у дипломній роботі використано наступні прийоми та методи наукового дослідження: метод групування, порівняння, узагальнення та систематизації (при дослідженні сутності понять фінансова стійкість банку, управління фінансовою стійкістю банку, групування факторів впливу на фінансову стійкість) статистичний аналіз та логічне узагальнення (для оцінки стану фінансової стійкості банків України) метод теоретичного узагальнення та порівняння (при формуванні загальних показників оцінки фінансової стійкості банку та загальних висновків роботи); абстрактно-логічний метод (для визначення напрямів удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю банківської установи).

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі документи, наукові розробки зарубіжних та провідних вітчизняних дослідників з питань моніторингу та оцінювання фінансової стійкості банків, річні звіти Національного банку України за 2018 - 2020 рр., нормативні положення, ресурси мережі Інтернет, дані, що зібрані та опрацьовані здобувачем особисто, фінансові звітність АТ «ОТП Банк» за 2018 – 2020 рр.

Наукова новизна у роботі полягає в покращенні теоретико-методичних положень щодо вдосконалення управління та реалізації процесів оцінки фінансової стійкості банку. Найбільш значущими результатами роботи, що мають наукову новизну є:

дістало подальшого розвитку:

– визначення сутності «фінансова стійкість банку», що на відміну від існуючих дозволило врахувати збалансованість фінансових потоків, достатню кількість коштів для підтримки платоспроможності, ліквідності та прибутковості, а також додати характеристики фінансових ресурсів банків та ризиків, притаманних банківській діяльності (с. 12-13);

удосконалено:

– механізм забезпечення фінансової стійкості банківської установи шляхом розподілу його на блоки. На відміну від існуючих підходів до розробки механізмів, запропонований розподіл його на чотири блоки, що дає можливість комплексно здійснювати управління формуванням фінансових ресурсів банку та ґрунтується на здійсненні поетапного вибору і використанні методів, важелів, заходів управління. Реалізація запропонованого підходу спрямована на забезпечення підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами та зростання стійкості банківської установи (с. 59);

Апробація результатів дослідження. Окремі результати дослідження апробовані на II Всеукраїнській науково-практичній Інтернет конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євро інтеграційної стратегії України» (16 листопада 2021 року, Хмельницький).

Публікації. Основні положення дипломної роботи, які висвітлюють результати дослідження, викладено у одній науковій праці загальним обсягом 0,25 друк. арк.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 39 найменувань та додатків. Основний текст викладено на 75 сторінках, робота містить 17 рисунків, 15 таблиць.

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретико-методичні основи фінансової стійкості банківської установи	9
1.1 Сутність і значення фінансової стійкості банку та фактори впливу на неї	9
1.2 Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банку	18
2 Аналітичні характеристики стану фінансової стійкості банківських установ	25
2.1 Оцінка фінансової стійкості банків на фінансовому ринку України за 2018 – 2020 роки	25
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «ОТП Банк» та оцінка його фінансової стійкості	36
3 Напрями удосконалення та перспективи розвитку управління фінансовою стійкістю банківської установи	52
Висновки	62
Список використаних джерел	66
Додатки	71

Вступ

Актуальність теми. Запорукою ефективного функціонування та сталого розвитку економіки будь-якої країни чи навіть регіонального альянсу є її стабільна та надійна банківська система. Вона є однією з головних частин економічної системи України, а, отже, її динамічний розвиток сприяє зростанню української економіки та виходу її на міжнародну арену. Важливою категорією, яка відповідає за стабільність банківського сектору, є фінансова стійкість банківських установ.

Банківська система є важливою складовою ринкової економіки, що має вирішальне значення для формування та підтримки базового рівня довіри суспільства до національної валютної одиниці та держави. Протягом останніх років банківська система України швидко розвивалася, покращувала її кількісні та якісні характеристики, що підвищило конкурентоспроможність українських банків. Діяльність банків у цей період характеризувалася покращенням якості активів та зростанням капіталу, залученням депозитів, підвищенням ефективності діяльності банків, що є ознакою достатньої стабільності банківських установ.

Адекватна оцінка та забезпечення фінансової стійкості банку у сучасних умовах розвитку економіки України – це нагальне та невідкладне завдання, яке стараються вирішити як самі банки, так і інші органи державного регулювання, компетенцією яких є дане питання.

Проблему, що стосується управління та оцінки фінансової стійкості банку досліджують у своїх працях багато вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких: Довгань Ж. М., Жихор О. Б., Більська О. В., Медведєв Д. О., Попов А. А., Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва А. С., Золковер А. А. та Гуменюк А. О., Кириченко А. Є., Майба В. В., Максимова А. В., Марич М. Г. та Марич А. В., Раєвська Т., Ребрик Ю. С., Русіна Ю. О. та Легейда А. Г., Юрчишена Л. В. та Подолян С. В. та ін. Проте, віддаючи

належне розробкам усіх авторів, можемо зазначити, що проблема аналізу та теорії управління фінансовою стабільністю банку вимагає подальшого дослідження, особливо в підвищенні ефективності механізму управління та в частині системного підходу до визначення складових фінансової стійкості банку.

Метою дипломного дослідження є обґрунтування та удосконалення науково-методичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо управління фінансовою стійкістю банку.

Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі окресленні завдання методичного, організаційного, теоретичного та практичного характеру:

- охарактеризувати сутність і значення фінансової стійкості банку та систематизувати фактори впливу на неї;
- дослідити методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості банку;
- здійснити аналіз тенденцій розвитку фінансової стійкості банків на фінансовому ринку України за 2018 – 2020 роки;
- оцінити фінансово-господарську діяльність АТ «ОТП Банк» та здійснити аналіз його фінансової стійкості;
- розробити напрями удосконалення елементів системи управління фінансовою стійкістю банківської установи.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовою стійкістю банку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти управління фінансовою стійкістю банку.

Для досягнення поставленої мети у дипломній роботі використано наступні прийоми та методи наукового дослідження: метод групування, порівняння, узагальнення та систематизації (при дослідженні сутності понять фінансова стійкість банку, управління фінансовою стійкістю банку, групування факторів впливу на фінансову стійкість) статистичний аналіз та

логічне узагальнення (для оцінки стану фінансової стійкості банків України) метод теоретичного узагальнення та порівняння (при формуванні загальних показників оцінки фінансової стійкості банку та загальних висновків роботи); абстрактно-логічний метод (для визначення напрямів удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю банківської установи).

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі документи, наукові розробки зарубіжних та провідних вітчизняних дослідників з питань моніторингу та оцінювання фінансової стійкості банків, річні звіти Національного банку України за 2018 - 2020 рр., нормативні положення, ресурси мережі Інтернет, дані, що зібрані та опрацьовані здобувачем особисто, фінансові звітність АТ «ОТП Банк» за 2018 – 2020 рр.

Наукова новизна у роботі полягає в покращенні теоретико-методичних положень щодо вдосконалення управління та реалізації процесів оцінки фінансової стійкості банку. Найбільш значущими результатами роботи, що мають наукову новизну є:

дістало подальшого розвитку:

– визначення сутності «фінансова стійкість банку», що на відміну від існуючих дозволило врахувати збалансованість фінансових потоків, достатню кількість коштів для підтримки платоспроможності, ліквідності та прибутковості, а також додати характеристики фінансових ресурсів банків та ризиків, притаманних банківській діяльності (с. 12-13);

удосконалено:

– механізм забезпечення фінансової стійкості банківської установи шляхом розподілу його на блоки. На відміну від існуючих підходів до розробки механізмів, запропонований розподіл його на чотири блоки, що дає можливість комплексно здійснювати управління формуванням фінансових ресурсів банку та ґрунтується на здійсненні поетапного вибору і використанні методів, важелів, заходів управління. Реалізація запропонованого підходу спрямована на забезпечення підвищення

ефективності управління фінансовими ресурсами та зростання стійкості банківської установи (с. 59);

Апробація результатів дослідження. Окремі результати дослідження апробовані на II Всеукраїнській науково-практичній Інтернет конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євро інтеграційної стратегії України» (16 листопада 2021 року, Хмельницький).

Публікації. Основні положення дипломної роботи, які висвітлюють результати дослідження, викладено у одній науковій праці загальним обсягом 0,25 друк. арк.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 39 найменувань та додатків. Основний текст викладено на 75 сторінках, робота містить 17 рисунків, 15 таблиць.

1 Теоретико-методичні основи фінансової стійкості банківської установи

1.1 Сутність і значення фінансової стійкості банку та фактори впливу на неї

Однією із основних та важливих складових національної економіки будь-якої країни є стійка банківська система. Сьогодні одним із чинників, що впливають на довіру до банківської системи є стабільність економіки в країні та фінансова стійкість кожного банку. А тому фінансова стійкість банку впливає не лише на банківську систему, а й на процес економічного розвитку країни.

На сьогоднішній день банківський сектор в Україні розвивається і функціонує у період пандемії коронавірусної інфекції та в умовах нестабільної економічної ситуації. Все це здійснює значний вплив на стійкість та ефективність функціонування банку, що у свою чергу призводить до недовіри зі сторони економічних суб'єктів до банківських установ.

Всі галузі економіки отримують значний обсяг ресурсів завдяки надійному та високому рівню платоспроможності банку, ефективному розвитку банківської системи, а також за допомогою його ресурсного потенціалу.

Існує багато тлумачень поняття «фінансова стійкість банку». Узагальнюючи можна дати визначення, що фінансова стійкість банку – це стабільна банківська система, яка здатна ефективно розподіляти ресурси, оцінювати банківські ризики та управляти ними, вона визначає рівновагу, достатність оптимальне співвідношення фінансових ресурсів та активів за умови забезпечення платоспроможності та необхідного рівня ліквідності, а також підтримує стан ефективного функціонування банку та забезпечується здатність протистояти непередбачуваним витратам.

За визначенням НБУ, «фінансова стійкість банку — це такий стан у банку, що характеризується збалансованістю фінансових потоків, забезпеченістю коштами для підтримки платоспроможності та ліквідності банку, а також отримання прибутку від здійснюваної діяльності» [27].

Окрім визначення Національного банку України ще багато науковців дають свої трактування поняттю «фінансова стійкість банку».

Фінансова стійкість банків широко досліджується економістами. Сьогодні дослідження сутності та методики оцінки фінансової стійкості банків здійснюють Довгань Ж. М. [12], Жихор О. Б., Більська О. В., Медведєв Д. О., Попов А. А. [13], Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва А. С. [15], Золковер А. А. та Гуменюк А. О. [18], Кириченко А, Є, [21], Майба В. В. [22], Максимова А. В. [23], Марич М. Г. та Марич А. В. [24], Раєвська Т. [32], Ребрик Ю. С. [33], Русіна Ю. О. та Легейда А. Г. [34], Юрчишена Л. В. та Подолян С. В. [39] та ін. Кожен автор розкриває власний погляд на трактування фінансової стійкості банку та на методику її оцінки. Основні з них систематизовано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до трактування економічної сутності «фінансова стійкість банку»

Автор	Визначення
1	2
Довгань Ж. М. [12]	Визначає фінансову стійкість банку, як комплексний показник, що відображає ступінь надійності банку до зовнішніх впливів.
Марич М. Г. і Марич А. В. [24]	Фінансова стійкість банку – це якісна характеристики фінансового стану банків, що визначає достатність, рівновагу та оптимальну збалансованість активів і фінансових ресурсів, а також здатність покривати непередбачені витрати та підтримувати стан ефективного функціонування банківської установи.
Юрчишена Л. В. та Подолян С. В. [39]	Фінансова стійкість банку – це інтегральна характеристика емності банку, що здійснює ефективне виконання функцій банку та забезпечення його цілеспрямованого розвитку, мінімізація ризиків під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Кінець таблиці 1.1

1	2
Довгаль Ю. С. та Чамара Р. О. [10]	Фінансова стійкість банку це стан банківської установи, що визначає достатність регулятивного капіталу для покриття всіх можливих ризиків, пов'язаних з банківською діяльністю і як результат банк здатний максимально ефективно використовувати активи.
Золковер А. А. та Гуменюк А. О. [18]	Фінансова стійкість банку – це стан фінансових ресурсів банківської установи, що визначає динаміку, структуру, розподіл і використання фінансових ресурсів банку, а також забезпечує розвиток діяльності банку, зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності за умов прийняттого рівня ризику.
Щербакова Г. В. [38]	Фінансовий стан банку визначається загальним рівнем ефективності управління його активами і пасивами, при цьому якість управління ними відображається в основних коефіцієнтах, що характеризують фінансовий стан банку, зокрема у показниках достатності капіталу, якості активів, рентабельності, ліквідності, рівня ризиків

Джерело: складено на основі [12,24,39,10,18,38]

Визначення фінансової стійкості банку можна розглядати за трьома позиціями: суть, зміст та результат.

На відміну від визначення НБУ, у науковій літературі фінансова стійкість банку розглядається переважно з позицій результату, а не сутності, що дає змогу використовувати різні методи оцінки фінансової стійкості банку. По суті, як і НБУ, більшість проаналізованих літературних джерел стверджує, що це стан банку, стан його ресурсів, певна характеристика стану банку. Вважаємо, що, по суті, фінансову стійкість банку найбільш доцільно трактувати як «характеристику стану банку, оцінену та відображену комплексним показником».

Якщо тлумачити зміст категорії «фінансова стійкість банку», то вважаємо доцільним взяти визначення НБУ та врахувати збалансованість фінансових потоків, достатню кількість коштів для підтримки платоспроможності та ліквідності, прибутковість операцій, а також додати характеристики фінансових ресурсів банків та ризиків, притаманних банківській діяльності. Тому ми вважаємо, що зміст фінансової стійкості банку найбільш доцільно трактувати як «визначення ліквідності,

платоспроможності, прибутковості, збалансованості фінансових потоків, структури фінансових ресурсів та рівня ризиків». Тобто, оцінюючи фінансову стійкість банку, конче необхідно оцінити всі напрями та характеристики діяльності банку, на основі чого створити комплексний показник, який дозволив би виключно на основі порівняння з нормативним значенням зробити висновки про поточну фінансову стабільність банку.

З точки зору результату, який має передбачати тлумачення кожної економічної категорії, то за відсутності такої складової у визначенні НБУ в працях економістів існують різні тлумачення: здатність ефективно використовувати активи; покривати непередбачені витрати, ефективно функціонувати, ефективно виконувати функції, мінімізувати ризики, отримувати прибуток і так далі. Якщо узагальнити висновки в науковій літературі, ми припускаємо, що результат фінансової стабільності банку найбільш доцільно трактувати як «ефективну поведінку». банківської діяльності, забезпечення конкурентних позицій на ринку, високих позитивних результатів роботи в усіх сферах діяльності та прийняттого рівня ризику». Тобто оцінка фінансової стійкості банку повинна виявляти рівень та достатність банківської ефективності.

Підсумовуючи всі визначення, можемо надати власне трактування фінансової стійкості банку, як: «фінансова стійкість банку – це поняття, яке впливає при характеристиці функціонування банків і фінансової системи загалом, що характеризує стану банку, який оцінюється та відображається комплексним показником, розрахованим на основі оцінки ліквідності, платоспроможності, прибутковості, фінансової структури, балансових ресурсів та рівня ризиків, а також передбачає визначення рівня достатності та ефективності банківської діяльності, що забезпечує конкурентну ринкову позицію, позитивні результати в усіх сферах діяльності для банку» (рисунок 1.1). Сьогодні одні із найбільших суб'єктів в економіці, які здійснюють активну діяльність та владують великий внесок у фінансове середовище на макро- та на мікрорівні являються банківські установи.

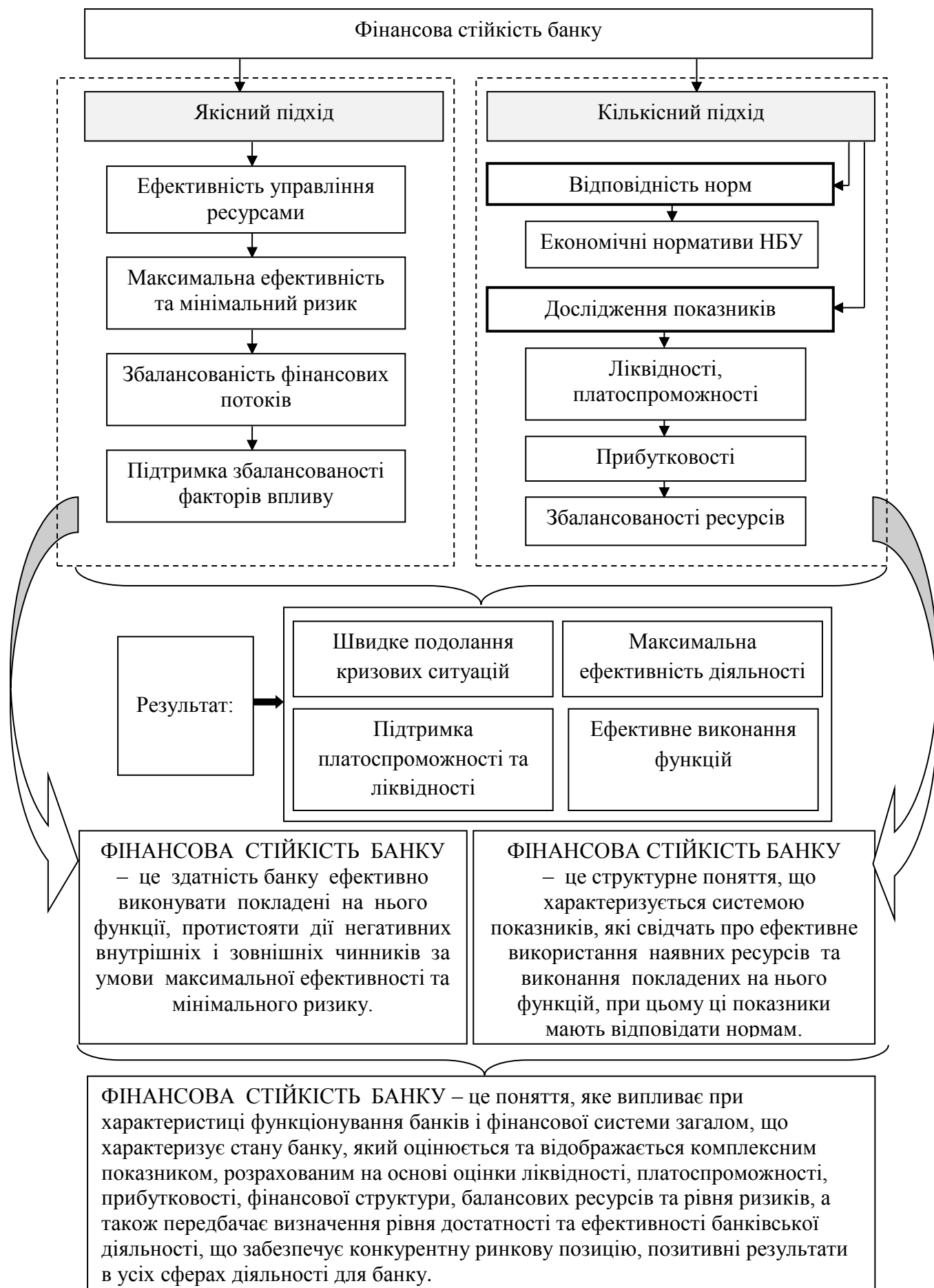

Рисунок 1.1 - Підходи до розуміння поняття фінансова стійкість банку

Враховуючи сучасні та нові тенденції розвитку фінансового ринку та активні глобалізаційні процеси, що виражається в появі нових можливостей та ризиків банківські установи, одні із перших, повинні швидко змінювати свої стратегії та тактики та знаходити підходи до нових реалій не лише для виживання та існування в конкурентному середовищі, а й для освоєння нових операційних сфер та завоювання кращих позицій. Це викликає необхідність банків до більш ефективного використання переваг та якомога детальніше враховувати можливі загрози, а отже враховувати і вдаватись до аналізу факторів, які безпосередньо здійснюють вплив на стійкість банку на ринку, а це у свою чергу впливає на подальше його ефективне та прибуткове функціонування. Дана необхідність потребує вдосконалення банківського управління та менеджменту, діагностування як зовнішнього так і внутрішнього середовища та охоплення значно більших сфер впливу.

Класифікація факторів фінансової стійкості чи формування надійності банківської установи часто зустрічається у наукових працях іноземних та вітчизняних науковців та вчених у Додатку А.1. Потрібно зауважити, оскільки, фінансова стійкість це одна зі складових загальної стійкості банку, отже є доцільним у рамках нашої роботи розглянути дані класифікації вчених та здійснити відповідні узагальнення та висновки.

Варто зазначити, що на сьогоднішній день немає єдиних ознак та критеріїв за якими можна розмежовувати різні фактори. Кожний з дослідників аналізуючи фактори, що впливають на фінансову стійкість банківської установи викладає власну точку зору, з власною метою виокремлює їх та досліджує фактори з суб'єктивного бачення, а тому є різні трактування їх впливу на діяльність банку. Фактори, що впливають на формування стійкості банку, наведено на рисунку 1.2.

Проаналізувавши класифікацію факторів впливу на фінансову стійкість банківської установи у працях різних науковців можна виокремити дві основні групи: ендогенні (внутрішні) – вони займають мікрорівень і пов'язані з внутрішньою діяльністю банку; екзогенні (зовнішні) – вони займають

макрорівень та пов'язані з соціальною, економічною і політичною ситуацією в країні).

Рисунок 1.2 - Фактори, що впливають на фінансову стійкість банків

Джерело: складено на основі [25]

Зовнішніми факторами стійкості банківської установи являються п'ять основних факторів: економічні, фінансові, соціальні, глобалізаційні та політичні (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Зовнішні фактори стійкості банківської установи

Фактори	Характеристика
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> - інвестиційний клімат, що забезпечує послаблення інфляції, оптимальні проценти за депозитами та вкладками, зниження відсоткових ставок за кредитами, скорочення заборгованості; - стан платіжного балансу країни який чітко відображає економічне становище країни; - податкова політика, що дозволяє створити економічну ефективність і соціальну справедливість та гарантує стабільність податкового законодавства; - стан економіки, який суттєво впливає на рівень захищеності банківського сектора та ступінь реагування на зміни в економічній ситуації країни.
Фінансові	<ul style="list-style-type: none"> - процентна політика НБУ, що дозволяє сформувати процентну політику як єдине поняття грошово-кредитної політики; - кредитна політика НБУ, яка підтримує стабільність національної валюти та стабілізує вартість національних грошей; - валютна політика НБУ, яка спрямована на забезпечення макроекономічної стабільності та створення умов довіри внутрішньої економіки й іноземного бізнесу до національної валюти, повернення в країну заробленої іноземної валюти; - стан грошового ринку, що дає змогу здійснити накопичення, оборот, розподіл і перерозподіл грошового капіталу; - величина валютних резервів НБУ, що забезпечить економічну самостійність і стабільну діяльність банків за допомогою достатності обсягів валютних резервів.
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> - соціальну стабільність (враховуючи цей фактор, створюється гармонізація інтересів банківського сектора та держави в цілому, соціально-психологічне сприйняття цілей, методів, принципів і форм державного управління соціальною сферою банківської системи в Україні); - рівень фінансової грамотності, культури; - довіра населення до банківської системи.
Глобалізаційні	<ul style="list-style-type: none"> - стан світової економіки та тенденції її розвитку, наявність світових економічних криз, фінансову залежність країни від промислово розвинутих країн; - наявність іноземного капіталу на ринку, ступінь лібералізації фінансово-економічних відносин.
Політичні	<ul style="list-style-type: none"> - стійкість уряду (забезпечує стабільне функціонування діяльності банків шляхом чіткої та стабільної роботи уряду країни); - політичну стабільність (передбачається стан рівноваги, збалансованості банківської системи і політичних інститутів як суб'єктів владних відносин, оптимального політичного рішення, яке дасть змогу з мінімальними втратами зберегти досягнуте банками становище) - наявність коаліції; - обраний політичний курс; - наявність адекватної активної опозиції; - взаємодія всіх органів та гілок влади; - стабільність внутрішньополітичної ситуації; - правова захищеність.

Джерело: складено на основі [25]

Більш істотний вплив на фінансову стійкість банку відіграють зовнішні фактори. Зокрема, фактори макрорівня, що набувають більшого значення,

коли банки виходять у міжнародний фінансовий простір та відіграють свою роль, коли йдеться про динамічні процеси на національному рівні. Зовнішні фактори завжди впливали на фінансову стійкість банку і будуть надалі здійснювати свій вплив, тому банкам потрібно вчасно адаптуватись до гравців на ринку і до змін навколишнього середовища.[8]

Внутрішніми факторами здебільшого керує сам банк, і саме неефективне управління призводить до порушення стабільного фінансового стану банку. Такими факторами є організаційні, інформаційно-технологічні та фінансові (таблиця 1.3). Тому лише банки, здатні вчасно виявляти та виправляти помилки, можуть підтримувати ефективне функціонування та забезпечувати фінансову стабільність на найвищому рівні.

Таблиця 1.3 – Внутрішні фактори стійкості банківської установи

Фактори	Характеристика
Організаційні	<ul style="list-style-type: none"> – кадрова політика; – якість корпоративного управління; – якість систем внутрішнього контролю, маркетингу, системи управління та рівня інноваційних процесів.
Інформаційно-технологічні	<ul style="list-style-type: none"> – рівень застосування новітніх технологій; – рівень науково-технічного прогресу; – використання інформаційних систем; – рівень кваліфікації персоналу в цій сфері.
Фінансові	<ul style="list-style-type: none"> – капіталізація; – структура активів; – рівень ризику; – стабільність фінансових результатів (рентабельність, ефективність, платоспроможність, ліквідність).

Джерело: складено на основі [25]

Потрібно зазначити, що сукупність усіх факторів як екзогенних так і ендогенних, які впливають на формування фінансової стійкості є взаємозалежними. Той чи інший вплив одного фактора призводить до негативного чи позитивного впливу іншого та навпаки. Все це потрібно вдало використовувати та враховувати у своїй стратегії діяльності та політиці.

1.2 Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банку

Фінансова стійкість банку потребує не лише якісних, але і кількісних обґрунтувань, а тому незалежно від оцінки її методик та методів, перш за все вони потребують визначення параметрів-індикаторів, за допомогою яких відбувається обчислення узагальнюючої оцінки стійкості банківської установи. Зважаючи увагу на те, що банківська система постійно розвивається, для здійснення оцінки її рівня фінансової стійкості має використовуватись система узагальнюючих та індивідуальних критеріїв, за допомогою якої можна би було охопити всі види діяльності банківської установи та охарактеризувати проблемність в окремих напрямках та підсистемах.

Банківська система, це складний механізм, що обумовлений його багатоаспектністю, поліструктурною будовою, впливом різних факторів не дозволяє в повній мірі здійснити оцінку його фінансової стійкості за допомогою кількох показників та критеріїв, а вимагає використовувати різні критерії для характеристики стійкості [4].

Систему показників оцінки фінансової стійкості необхідно будувати на основі кількох послідовних етапів: побудова інформаційної бази, що містить індикатори, які будуть використовуватися для формування показників фінансової стійкості та моніторингу фінансового сектору; інвентаризація показників, встановлення періодичності та джерел їх виробництва, побудова інформаційної бази; встановлення граничних значень показників. Слід зазначити, що встановлення граничних або нормативних значень показників залишається найменш розробленим [5].

На даний момент існує велика різноманітність методів оцінки фінансової стійкості комерційних банків. Існуючі методики оцінки фінансової стійкості комерційного банку поділяються на дві групи, а саме іноземні (здебільшого бальні) та вітчизняні (індексні). Здійснюючи аналіз за

бальною системою оцінювання кожному із показників присвоюється бал у відповідній шкалі, який був розрахований за спеціальною методикою, визначеній експертами.

Загальну сукупність рейтингових оцінок методів фінансової стійкості банку можна розділити на дві групи: дистанційні (PATROL, CAEL, CAMELS, ORAP) та інсайдерські (ROCA, CAMEO, UBS, BOPEC).

Дистанційні рейтингові оцінки передбачають у собі методи, що оцінюють фінансову стійкість банківської установи за матеріалами, що подаються у відкритій фінансовій звітності. Інсайдерські рейтингові оцінки включають у себе методи, що оцінюють фінансову стійкість всередині банку[6].

Переваги та недоліки методів оцінки фінансової стійкості банку представлені в таблиці 1.4. Тому дуже важливо розробити адекватну методику оцінки фінансової стійкості банків, оскільки не існує спеціальної моделі оцінки фінансової стійкості банків та існуючої методології, що має багато недоліків і складний для використання широким колом зацікавлених користувачів [9].

Таблиця 1.4 - Переваги та недоліки іноземних методик оцінки фінансової стійкості банків

Методика	Переваги	Недоліки
1	2	3
CAMELS	<ul style="list-style-type: none"> – стандартизований метод оцінки банків; – рейтинги для кожного показника вказують напрямки їх підвищення; – підсумкова оцінка виражає ступінь втручання регуляторних органів, яке необхідно здійснити стосовно банку. 	<ul style="list-style-type: none"> – багато в чому базується на експертних (суб'єктивних) оцінках, тому якість кінцевого результату значною мірою залежатиме від професіоналізму керівників.
RAP	<ul style="list-style-type: none"> – висока швидкість аналізу, завдяки невеликій продуктивності та простоті отримання вихідних даних. 	<ul style="list-style-type: none"> – призначений лише для оцінки поточного стану банку.

Кінець таблиці 1.4

1	2	3
BAKIS	<ul style="list-style-type: none"> – методика стандартизації, що прискорює перевірку банку та дозволяє використовувати його широке коло клієнтів; – значна кількість використовуваних факторів дає можливість аналізувати всі аспекти діяльності банку; – вивчення групи банків дозволяє виявити загальні тенденції в окремому секторі або в банківській системі в цілому. 	<ul style="list-style-type: none"> – використання методів заважає визначити значну кількість факторів; – дослідження банків здійснюється виходячи з розміру діяльності, що призводить до того, що система обліку не може оцінити всю групу; – використання методик обмежується виявленням тих аспектів діяльності кредитної установи, які потребують особливої уваги з боку контролюючих органів.
PATROL	<ul style="list-style-type: none"> – швидкість аналізу, для визначення коефіцієнтів використовувалися стандартизовані звіти; – ефективність оцінки поточного стану банку. 	<ul style="list-style-type: none"> – результат аналізу справедливо відображає лише поточний стан банку;
SAABA	<ul style="list-style-type: none"> – більш тривалий прогноз. 	<ul style="list-style-type: none"> – визначення ймовірності дефолту для кожного виданого кредиту є дорогою працею
Методика Кромонава В.	<ul style="list-style-type: none"> – методологія відкритості; – його постійне вдосконалення; – надійність і простота; – логічна послідовність і міцність. 	<ul style="list-style-type: none"> – достатньо суперечливі коефіцієнти нормалізації; – незрозуміло, на якій основі були взяті ці критерії надійності та визначені вагові коефіцієнти.
Методологія «Аналітичний центр фінансової інформації»	<ul style="list-style-type: none"> – оцінка показників якості (у тому числі якості банківських активів), які коригують отримані результати на основі абсолютних показників і фінансових коефіцієнтів. 	<ul style="list-style-type: none"> – вимагає підтримки потужного апарату збору інформації та проведення постійного моніторингу досліджуваної сукупності, що збільшує вартість рейтингу

Джерело: складено на основі [5]

Згідно із Законом України «Про банки та банківську діяльність» Національний банк України встановив економічні нормативи, які стосуються всіх комерційних банків України з метою забезпечення фінансової надійності банків та захисту інтересів клієнтів. Вони складаються з груп нормативів:

– нормативи капіталу. Вони характеризують достатність та платоспроможність капіталу банку, мінімальний розміром статутного капіталу, регулятивний капітал та адекватність регулятивного капіталу.

– нормативи ліквідності. Вони відображають співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку, миттєву ліквідність та загальну ліквідність.

– нормативи ризику, які характеризують нормативи «великих» кредитних ризиків, максимальний розмір ризику на одного позичальника; максимальний розмір поручительств, гарантій та кредитів, наданих одному інсайдеру; розмір максимальних наданих міжбанківських позик; сукупний максимальний розмір гарантій, кредитів та поручительств, що надані інсайдерам; інвестування; розмір максимальний отриманих міжбанківських позик; довга (коротка) відкрита валютна позиція в усіх банківських металах; загальна відкрита валютна позиція банку; довга (коротка) відкрита валютна позиція в неконвертованій валюті; довга (коротка) відкрита валютна позиція у вільно конвертованій валюті.

Методика розрахунку в Україні економічних нормативів регулювання діяльності банківської установи та їх нормативні значення визначені Інструкцією. Формалізовані та загальні методики їх розрахунку наведено у Додатку Б.1.

За дотриманням встановлених економічних нормативів здійснюється контроль з боку Управління нагляду за великими банкам НБУ і регіональних управлінь за перше число місяця щоденно та щомісячно.

Аналіз та оцінка методів фінансової стійкості банку відіграють важливе значення і займають домінуюче місце у фінансовій системі України. Тому стабільність у функціонуванні та діяльності банківської сфери, це у свою чергу мінімізація ризику, що може загрожувати не лише конкретній банківській установі, а й стійкості всієї фінансової системи країни [31].

Розрахунок нормативів регулювання діяльності банківської установи дає точну інформацію що стосується його дванадцяти фінансових показників

діяльності, але не дає повноцінного та точного аналізу фінансової стійкості. Тому є важливим більш детальний аналіз, що включає в себе другий етап аналізу фінансової стійкості банку – розрахунок рейтингових показників [11].

Окрім нормативів важливу роль у аналізі та оцінці фінансової стійкості банківської установи відіграють індикатори. Аналіз та оцінка індикаторів фінансової стійкості дає можливість виявити ймовірність можливих відхилень розвитку банків та здійснити аналіз існуючих показників, а також розробити пропозиції щодо ефективного управління банківським сектором.

Індикатори фінансової стійкості – це методологічні інструменти, які допомагають кількісно оцінити та кваліфікувати надійність та вразливість фінансових систем за п'ятьма сферами інтересів: достатність капіталу, якість активів, прибутки, ліквідність та чутливість до ринкового ризику.

НБУ виділив дванадцять основних статистичних індикаторів фінансової стійкості банків:

- співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів;
- співвідношення регулятивного капіталу I рівня до зважених за ризиком активів;
- співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу;
- співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів;
- співвідношення кредитів за секторами економіки до сукупних валових кредитів;
- норма прибутку на активи;
- норма прибутку на капітал;
- співвідношення процентної маржі до валового доходу;
- співвідношення непроцентних витрат до валового доходу;
- співвідношення ліквідних активів до сукупних активів;
- співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань;

– співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу.

Розрахунок рейтингових показників передбачає обчислення основних коефіцієнтів: генеральний коефіцієнт надійності, коефіцієнт миттєвої ліквідності, крос-коефіцієнт, генеральний коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт захищеності капіталу, коефіцієнт фондової капіталізації прибутку (таблиці 1.5)

Таблиця 1.5 – Основні коефіцієнти стійкості банку [5]

Основні коефіцієнти стійкості банку	
Назва показника	Методика розрахунку
Генеральний коефіцієнт надійності	$K1 = \frac{KB}{PA}$, де KB - капітал банку, ПА - працюючі активи.
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$K2 = \frac{LA}{З \text{ до зап.}}$, де LA - ліквідні активи, З до зап. - зобов'язання до запитання.
Крос-коефіцієнт	$K3 = \frac{ЗБ}{PA}$, де ЗБ - Усі зобов'язання банку, ПА - працюючі активи.
Генеральний коефіцієнт ліквідності	$K4 = \frac{LA + ЗК}{СЗ}$, де LA - ліквідні активи, ЗК - захищений капітал, СЗ - сумарні зобов'язання.
Коефіцієнт захищеності капіталу	$K5 = \frac{ЗК}{ЗСЗ}$, де ЗК - захищений капітал, ЗСЗ - загальна сума капіталу.
Коефіцієнт фондової капіталізації прибутку	$K6 = \frac{BP}{Квз}$, де BP - власні ресурси банку, Квз - кошти, внесені засновниками.

Через нестабільність національної валюти, зростання інфляції та політичну нестабільність банки змушені шукати нові можливості для прибутковості, розширюючи обсяги банківських операцій та послуг.

На сучасному етапі розвитку банківської системи однією з найпоширеніших проблем, пов'язаних із впливом фінансової кризи на діяльність банків, є забезпечення фінансової стійкості банківських установ та банківської системи в цілому та повернення її докризового рівня.

Таким чином, можна зробити висновок, що забезпечення, підтримка, аналіз та оцінка фінансової стабільності комерційних банків є рушійною силою розвитку банківської системи, а отже, і всієї української економіки. Тому вона потребує всебічного вивчення й оптимізації всіх можливих методів її оцінки, факторів, управління та необхідної підтримки.

Фінансова стабільність – це стан фінансового сектора, коли наслідки будь-яких потрясінь не перешкоджають ефективному перерозподілу фінансових ресурсів та поглинанню шоків у економіці країни.

До основних із параметрів фінансової стійкості банківської установи відносяться: внутрішня стійкість банку, соціально-політична ситуація в Україні, її стан фінансового ринку та загально економічний стан.

Оскільки фінансова стійкість банку розглядається із розгалужених сегментів діяльності банківської установи це викликає необхідність банків до більш ефективного використання переваг та якомога детальніше враховувати можливі загрози, а отже враховувати і вдаватись до аналізу факторів, які безпосередньо здійснюють вплив на стійкість банку на ринку. До таких факторів відносяться: зовнішні(економічні, фінансові, політичні, соціальні, глобалізаційні) та внутрішні (організаційні, фінансові та інформаційно-технологічні).

Сконструйована система методик розрахунку в Україні економічних нормативів регулювання діяльності банківської установи є найбільш поширеним підходом до оцінки стабільності фінансової системи. Оцінку фінансової стабільності для України можна було б розширити шляхом складання зведеного показника та оцінки впливу достатності капіталу, кредитного ризику та ліквідності на фінансову стабільність.

2 Аналітичні характеристики стану фінансової стійкості банківських установ

2.1 Оцінка фінансової стійкості банків на фінансовому ринку України за 2018 – 2020 роки

Важливим для забезпечення стабільної діяльності банків є їхня фінансова стійкість та здатність своєчасно виконувати зобов'язання. Такі причини, як низька платоспроможність банку, фіктивні операції з цінними паперами, зростання боргової заборгованості та багато інших, викликають недовіру до конкретного банку та банківської системи в цілому. Оскільки ефективна діяльність банків є основою ефективного функціонування економіки, оцінка фінансової стійкості банків необхідна для запобігання проблемам у банківській системі, без яких сьогодні не може забезпечити ні бізнес, ні функціонування національної економіки.

Фінансова стійкість банківської системи в цілому залежить від рівня та типу фінансової стійкості кожного окремого банку. Тому питання фінансової стабільності банку вирішуються як на мікрорівні, так і на макрорівні. Банківська система України на сучасному етапі розвитку переходу до європейських стандартів ведення банківської діяльності потребує оцінки основних показників її стійкості та розвитку.

Фінансова стійкість банку проводиться шляхом аналізу основних показників діяльності банку, включаючи оцінку основних фінансових індикаторів та коефіцієнтний аналіз, а також потрібно включати у аналіз удосконалення системи антикризового управління та визначення ключових напрямів, що забезпечують фінансову стійкість банківської установи.

До основних показників діяльності банківської системи України відносяться: активи, кредитний портфель, капітал, зобов'язання, доходи та витрати, що відображені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Основні показники діяльності банківської системи України у 2018-2020 рр.

Основні показники діяльності банківської системи України					
Показники	Роки			Абсолютне відхилення, (+,-) 2020/2018	Темп приросту, % 2020/2018
	2018	2019	2020		
Кількість діючих банків	77	75	73	- 4	-5,2
Чисті активи, млрд грн	1359,70	1493,3	1822,84	463,14	34,1
Кредитний портфель, млрд грн	1118,86	1033,43	960,6	- 158,26	-14,14
Капітал, млрд грн	154,96	199,92	209,46	54,5	35,17
із нього: статутний капітал, млрд грн	465,53	470,71	479,93	14,4	3,1
Зобов'язання, млрд грн	1204,74	1293,38	1613,38	408,64	33,92
Доходи, млрд грн	204,55	243,10	250,17	45,62	22,3
Витрати, млрд грн	182,21	184,75	210,46	28,25	15,5
Результат діяльності, млрд грн	22,34	58,36	39,72	17,38	77,8
Рентабельність активів, %	1,64	3,91	2,18	0,54	32,62
Рентабельність капіталу, %	14,42	29,19	18,96	4,55	31,54

Джерело: складено авторами на основі [1]

За даними таблиці 2.1 ми бачимо, що фінансовий стан банківської системи у 2020 році продовжує зміцнюватися. Чистий прибуток банків у 2020 році становить 39,7 млрд грн, що на 17,36 млрд грн (44%) більше ніж у 2018 році – 22,34 млрд грн.

Останніми роками спостерігається значне скорочення кількості банків протягом 2018 – 2020 років кількість діючих банків скоротилась з 77 одн. до 73 одн., що на 1,2% (4 одн.) менше. Такі значні зміни у банківській системі, щодо кількості діючих банків, є приналежність банків до олігархічних кланів,

а також непрозорість у здійсненні діяльності значної їх кількості. Дані події позитивним чином вплинули на банківську систему України, а саме припинили відмивання коштів та значно зміцнили механізм роботи усієї банківської системи нашої держави.

Чисті активи банків характеризуються позитивною тенденцією щодо зростання, а саме порівнюючи дані за 2018 - 2020 роки вони зросли на 463,14 млрд грн (25,4%).

Частка чистих активів у приватних банках зростає у 2018 році вона була 14,8%, а у 2020 – 19,6%, що свідчить про збільшення частки на 4,8%, а отже приватні банки продовжують відвойовувати позиції на ринку. Частка державних банків у чистих активах (включно із ПриватБанком) зменшилась на 2,1%, у 2018 році вона становила 54,7%, а у 2020 році – 52,6% (рисунок 2.1).

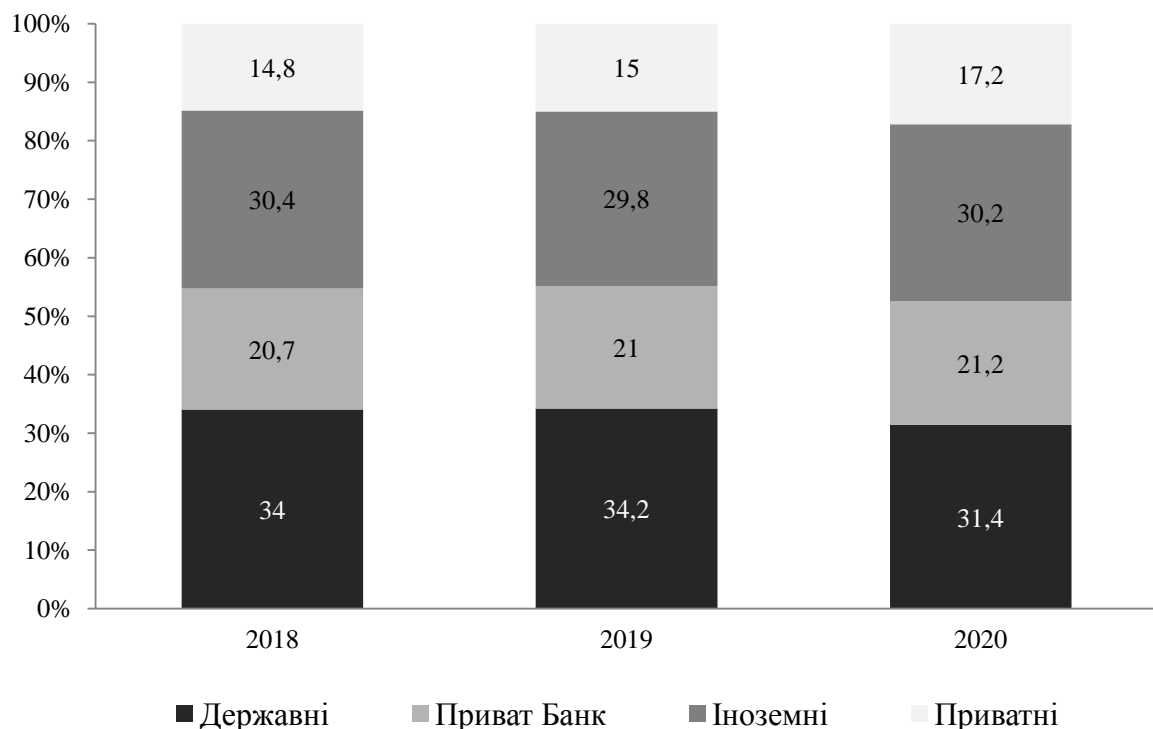

Рисунок 2.1 - Розподіл чистих активів за групами банків в 2018-2020 роках

Джерело: складено авторами на основі [26]

Також збільшився і статутний капітал банківського сектору з 465,53 млрд грн у 2018 році до 479,93 млрд грн у 2020 році, що на 14,4 млрд грн

більше (4%). Таке збільшення пов'язане із дотриманням вимог Національного банку України щодо обов'язкової докапіталізації банків. Проте статутний капітал українських банків продовжує бути більшим за сукупний власний капітал, що пояснюється збитковістю банківської системи протягом декількох років.

До 2018 року банківська система України демонструвала збиток у своїй фінансовій діяльності, але як можна побачити із показників, що вказані у таблиці 2.1 дана тенденція почала змінюватись на зростаючу. Головною із причин зміни тенденції виступає те, що відбулось покращення кредитно-інвестиційних портфелів банків, також це свідчить про прибутки банківської системи. Дані показники 2020 року характеризують стабілізацію банківської системи, формують стійкість банківських установ та стабільну економіку країни.

Зважаючи на результат діяльності банків ми бачимо, що протягом 2018 – 2020 років банки поступово перестають бути збитковими і поступово починають збільшувати свій прибуток у 2018 році він склав 22,34 млрд грн, а у 2020 - 39,72 млрд грн, це на 43,8% більше (рисунок 2.2) [1].

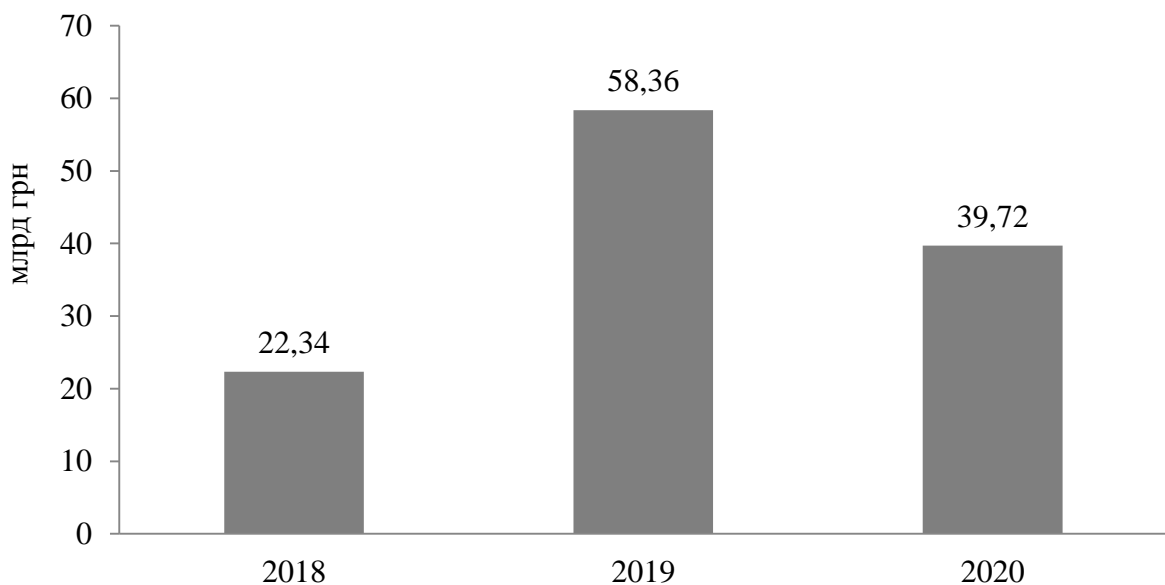

Рисунок 2.2 – Динаміка фінансового результату банківської системи України в 2018 – 2020 роках [1]

У 2019 році прибуток банківської системи України мав рекордне значення і становив 58,36 млрд грн, що на 36,02 млрд грн більше ніж у 2018 році, а у 2020 році результат діяльності банківської системи України трішки знизився та становив 39,72 млрд грн. Головним чинником, що вплинув на зростання прибутковості банків у 2019 році була висока операційна ефективність та рекордно низькі відрахування до резервів.

Важливо відзначити, що важливою складовою діагностики капіталізації банку є ефективне використання ресурсу, про що свідчать такі показники, як рентабельність власного капіталу (ROE) та рентабельність активів (ROA). У 2018 році значення рентабельності активів та рентабельності капіталу було додатнім і становило 1,64% і 14,42% відповідно, а у 2020 році - 2,18% і 18,96% відповідно. Дане зростання показників свідчить про деяке збільшення ресурсо-ефективного використання та загалом про деяке посилення фінансової стійкості. Водночас недотримання рекомендованого рівня цих показників свідчить про необхідність покращення функціонування банками об'єктів інвестування.

Частка проблемних кредитів банків у аналізі сукупного кредитного портфеля банківського сектора економіки показав, що за 2018 – 2020 роки відбулось зменшення з 54,54% до 48,35% і на 01.01.2020 року становить 530,78 млрд грн. Даний обсяг недіючих кредитів досить великий, що свідчить про значний сукупний ризик за зобов'язаннями банків із кредитування та всіма кредитними операціями і проявляється у зменшенні вартості активів, але тенденція до його зменшення свідчить про поступове зменшення кредитного ризику (рисунок 2.3) [26].

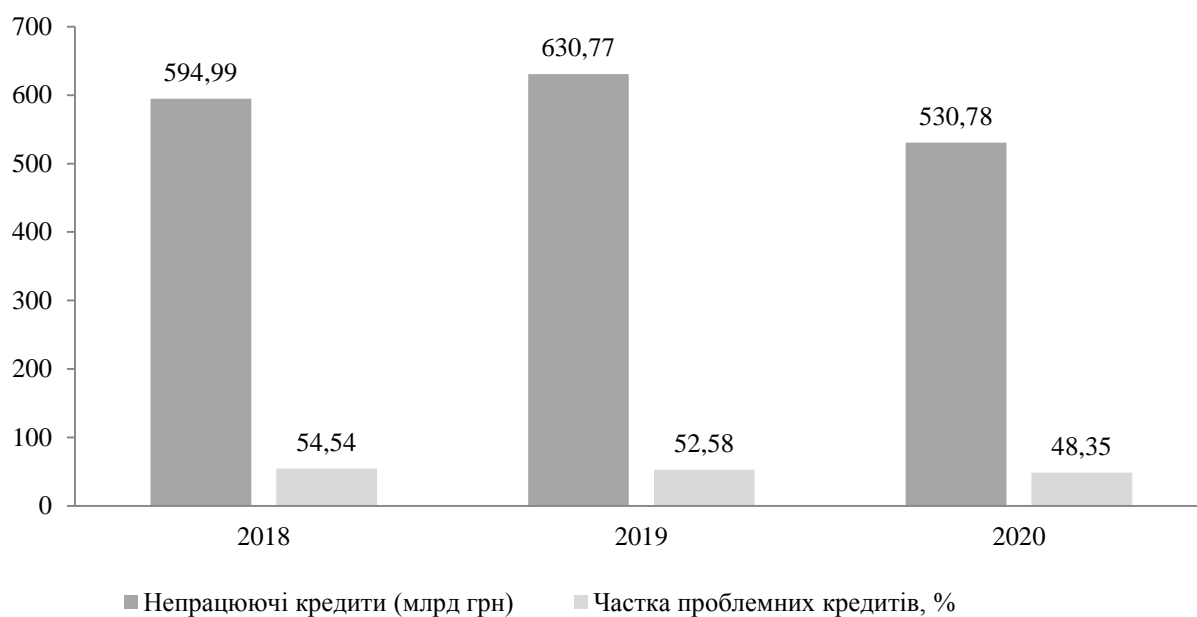

Рисунок 2.3 - Проблемні кредити банків України у 2018 – 2020 роках [26]

Національний банк України з метою підтримки стабільності банківської діяльності та аналізу фінансової стійкості комерційних банків затвердив «Інструкцію про порядок регулювання діяльності банків в Україні», яка визначає економічні нормативи, обов'язкові для виконання усіх банківських установ, що дає змогу справедливо оцінити фінансовий стан комерційного банку [17]. У таблиці 2.2 наведено показники економічних нормативів за 2018 – 2020 роки.

Таблиця 2.2 – Динаміка дотримання економічних нормативів банками України у 2018 – 2020 роках

Норматив	Назва	Стандартне значення	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6
H1	Мінімальний розмір регулятивного капіталу млрд. грн.	500 млн грн	126,1	150,3	182,3
H2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу	не менше 10%	16,2	19,7	22
H3	Норматив достатності основного капіталу	не менше 7%	---	13,5	15,7
H4	Норматив миттєвої ліквідності	не менше 20 %	68,7	---	---

Кінець таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6
Н5	Норматив поточної ліквідності	не менше 40 %	99,1	---	---
Н6	Норматив короткострокової ліквідності	не менше 60 %	93,5	94,4	86,8
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	не більше 25 %	19,8	17,6	19,1
Н8	Норматив великих кредитних ризиків	не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу	176,23	105	87,4
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	не більше 25 %	10,4	7	4,1
Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	не більше 15 %	0,0009	0,0002	0,0002
Н12	Норматив загальної суми інвестування	не більше 60 %	0,15	0,13	0,10

Джерело: складено авторами на основі [26]

Коефіцієнт достатності регулятивного капіталу за 2018 – 2020 роки зріс і склав 22%, що у порівнянні з 2018 роком – 16,2% більше на 5,8%, Даний ріст показника свідчить про здатність банку своєчасно та в повному обсязі погасити свої зобов'язання за торговими, кредитними та іншими грошово-кредитними операціями. [16]

Економічні норми ліквідності Н4 та Н5 за період 2018 року становили 68,7% і 99,1% відповідно. Оскільки цей показник протягом періоду 2018 року, був у межах норми, слід зазначити, що комерційні банки дотримувалися мінімального розміру банківських активів, щоб забезпечити виконання поточних зобов'язань протягом одного календарного місяця. Відповідно до змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджених постановою Правління Національного банку України від 01.08.2019 № 102, починаючи з 02.09.2019 економічні нормативи Н4 та Н5 не розраховуються [26].

Ліміти нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) та нормативу великих кредитних ризиків (Н8) на 2018–2020 рр. знизилися на 6,7% та 0,7% відповідно. Це свідчить про зниження кредитного ризику, який може виникнути у разі невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань та обмеження концентрації кредитного ризику окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів.

Економічний норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), за даними 2018 року становив 10,4%, а у 2020 році 4,1%, що свідчить про зниження даного нормативу і він за останні три роки не перетинав свого нормативного значення. Даний норматив показує зниження кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами та відповідно вказує на те, що вживаються заходи для ефективного регулювання та скорочення ризиків у майбутньому.

Було заплановано зниження рівня непрацюючих кредитів до 10% стратегією Національного банку України щодо розвитку фінансового сектору до 2025 року. Велика частка для досягнення даного результату залежатиме від реструктуризації портфельів та ефективності заходів очищення державних банків, оскільки на них припадає 70% усіх проблемних кредитів. Задля забезпечення стійкості банків до шоків, необхідно: здійснювати кредитування боржників із прийнятним борговим навантаженням і прозорою структурою власності; зменшити концентрацію на корпоративний портфель.

З аналізу видно, що Н11 і Н12 стабільно падають. Зокрема, норматив інвестування в цінні папери окремо для кожної установи на 2020 рік порівняно з 2018 роком знизився на 0,0007%, у 2018 році він становив – 0,009%, а у 2020 році – на 0,0002% відповідно. Щодо нормативу загальної суми інвестування (Н12), то в 2020 році він становив 10% і знизився на 0,5 відсотка порівняно з 2018 роком – 0,15%. Це свідчить про те, що в останні роки інвестиційна діяльність банків не підтримується.

При аналізі фінансової стійкості та стабільності банківської установи важливим є оцінка системи індикаторів, вона аналізує дані щодо діяльності депозитних установ, що у свою чергу дає можливість визначити вплив макроекономічної ситуації на фінансовий стан банку та їх місце в економічній системі країни. Національний банк України визначив та розрахував значення дванадцяти основних та дванадцяти рекомендованих індикаторів фінансової стабільності банківського сектору, показники яких за період 2018 – 2020 рр. наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Індикатори фінансової стійкості банків України у 2018-2020 рр.

Показник		2018	2019	2020
Основні індикатори фінансової стійкості				
Достатність капіталу				
I1	Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів	16,18	19,66	21,98
I2	Співвідношення регулятивного капіталу I рівня до зважених за ризиком активів	10,52	13,50	15,67
I3	Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу	60,20	25,28	21,91
Якість активів				
I4	Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів	52,85	48,36	41,00
I5	Співвідношення кредитів за секторами економіки до сукупних валових кредитів (резиденти)	93,47	92,83	96,08
Доходи та рентабельність				
I6	Норма прибутку на активи	1,60	4,70	2,77
I7	Норма прибутку на капітал	14,61	37,55	21,68
I8	Співвідношення процентної маржі до валового доходу	52,02	47,39	45,00
I9	Співвідношення непроцентних витрат до валового доходу	61,92	55,58	60,79
Ліквідність				
I10	Співвідношення ліквідних активів до сукупних активів (коефіцієнт ліквідності активів)	51,14	72,28	69,10
I11	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань	93,52	94,35	86,82
Чутливість до ринкового ризику				
I12	Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу	46,99	47,44	32,85

Джерело: складено авторами на основі [35]

Аналіз базових рекомендованих індикаторів фінансової стійкості банків України, дає можливість НБУ сформулювати висновки щодо стану банківської системи, діагностувати банківські ризики та виявити відповідні тенденції.

Проте слід зауважити, що не дивлячись на більшість позитивних оцінок, більшість індикаторів поширених у розвинених країнах світу, не можуть адекватно відображати таку суперечливу та складну категорію, як стійкість фінансового сектору в Україні, тому важливим є обчислення коефіцієнтів фінансової стійкості банку що наведені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Алгоритм розрахунку та економічний зміст показників фінансової стійкості банківської системи України у 2018-2020 роках

Вихідні дані, млрд грн		Роки		
		2018	2019	2020
Власний капітал		155	199	209
Залучені кошти		1205	1293	1613
Активи загальні		1891	1905	2159
Активи		1359	1493	1823
Найменування показника	Оптимальне значення	Роки		
		2018	2019	2020
Коефіцієнт надійності	Не менше 5 %	12,86	15,45	12,98
Коефіцієнт «фінансового важеля»	1 – 20	7,77	6,46	7,70
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	Не менше 10 %	8,19	10,49	9,70
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	12 – 15	8,77	7,47	8,70

Джерело: складено авторами на основі [1]

Коефіцієнт надійності банків України у 2020 році в порівнянні з 2018 роком зріс на 0,12% і становить 12,98%. Таким чином ріст даного показника вказує на те, що українські банки мають достатній рівень надійності та забезпеченістю капіталом що знаходиться вище оптимального значення.

Коефіцієнт фінансового важеля займав найбільше значення у 2018 році він становив 7,77, а у 2020 році він знизився до 7,70, що на 0,7 менше, що характеризує зниження активності банків України щодо залучення вільних коштів на фінансовому ринку

Коефіцієнт участі власного капіталу у формування активів в порівнянні із 2018 роком - 8,19% у 2020 році зріс і становив 9,70%, що на 1,51% більше, але достатність сформованого банками власного капіталу у покритті ризиків та формуванні активів не відповідає встановленому нормативу.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу на протязі усього періоду не відповідав встановленому нормативу 12 – 15, його значення зменшилось з 8,77 у 2018 році до 8,70 у 2020 році.

Таким чином, забезпечення, підтримка, аналіз та оцінка фінансової стійкості комерційних банків є рушійною силою розвитку банківської системи, а отже і всієї української економіка. Тому вона потребує всебічного вивчення й оптимізації всіх можливих методів її оцінки та управління, а також необхідної підтримки.

Проаналізувавши основні показники діяльності банківської системи України можемо стверджувати, що кількість діючих банків з кожним роком зменшується що свідчить про контроль з боку держави щодо сумнівних банків та відмивання грошей; активи, капітал та зобов'язання зростають, що у свою чергу покращують кредитно-інвестиційних портфелів банків, також прибутки банків зростає. Аналіз дотримання економічних нормативів банками України у 2018 – 2020 роках показав позитивний результат, що банки дотримуються встановлених НБУ нормативів, але за нормативами інвестування видно, що за останні роки інвестиційна діяльність банків не підтримується. За розрахунком та економічний зміст показників фінансової стійкості банків України бачимо, що всі коефіцієнти відповідають нормативному значенню, окрім коефіцієнт мультиплікатора капіталу, що свідчить про темп зростання акціонерного капіталу, який перевищує темп зростання активів. Дані показники 2020 року характеризують те, що відбувається стабілізація банківської системи, формується стійкість банківських установ та як наслідок це впливатиме на стабільність економіки України.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «ОТП Банк» та оцінка його фінансової стійкості

Акціонерне товариство АТ «ОТП Банк» це банк який складається зі 100% іноземного капіталу. Станом на сьогоднішній день єдиним акціонером Банку являється OTP Bank Plc., юридична особа Угорщини[28].

Материнський банк OTP Bank Plc. являється банком універсальним і включає в себе повний спектр послуг для приватних і корпоративних клієнтів. OTP Group – це провідна фінансова група на банківському ринку Угорщини, яка надає послуги в різних сферах: лізингу, нерухомості, факторингу, страхування та управління пенсійними і інвестиційними фондами.

У своїй діяльності банк дотримується та керується Законами України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про акціонерні товариства», «Про банки та банківську діяльність», «Про цінні папери та фондовий ринок», Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, також нормативно-правовими актами НБУ та іншими органами виконавчої влади.

Діяльність банку здійснюється з допомогою регіональної мережі, що включає в себе 86 без балансових операційних відділень (2019 році - 85 відділень) (з них на базі чотирьох здійснюють свою діяльність регіональні дирекції, що зареєстровані Національним банком України), та за допомогою створеної в організаційній структурі, а саме головного офісу Банку, регіональної дирекції Київського регіону. Кількість працівників Банку станом на кінець дня 31 грудня 2019 року становить 3 437 осіб (2018 році - 3 417 осіб), що свідчить про зацікавленість та бажання збільшувати кількість співробітників [28].

З 2018 по 2019 рр. значно збільшився рівень прибутковості банку з 1974 тис. грн до 2537 тис. грн. Даних змін вдалося досягти за допомогою

зростання робочого кредитного портфеля, а саме споживчих кредитів. Також значний вплив здійснили виважені підходи щодо здійснення політики управлінням кредитними ризиками та зростання ефективності операційних процесів [29]. З 2019 по 2020 рр. відбулось значне зниження показників рівня чистого прибутку з 2537 тис. грн. до 1734 тис. грн. (рисунок 2.4), на це вплинуло збільшення витрат на формування резервів у 2019 р. склали 192 млн грн., а у 2020 р. – 1038 млн грн. (що на 847 млн грн перевищує суму ніж у 2019 р.) спричинено пандемією, у результаті погіршення становища макроекономічного середовища [28].

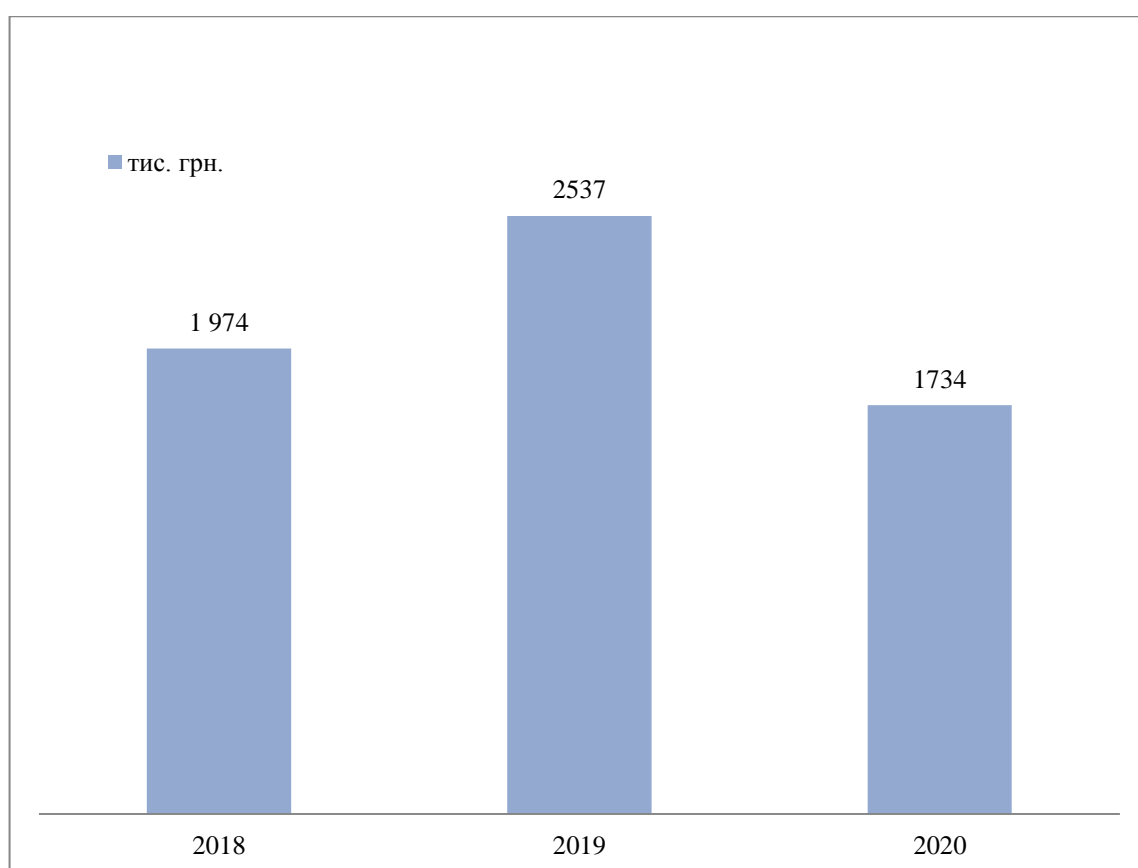

Рисунок 2.4 - Динаміка чистого прибутку АТ «ОТП Банк» у 2018 – 2020 рр.

Джерело: побудовано за даними [28]

У 2020 році активи Банку суттєво зросли і досягли рівня 58,9 млрд грн, що на 31,6% більше, ніж у 2019 році, а у 2018 році вони становили 32,7 млрд

грн. (таблиця 2.5). Рентабельність активів у 2020 році порівняно з 2018 роком значно знизилась з 6,31% до рівня 3,34% у річному виразі.

Таблиця 2.5 – Динаміка та склад активів АТ «ОТП Банк» у 2018-2020 роках

Активи	Сума, млн грн			Абсолютне відхилення (+,-), млн грн		Темп приросту (+,-), %	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	2320	3139	3510	819	370	35,30	11,81
Кошти в банках	2507	4308	13628	1801	9319	71,84	216,31
Кредити клієнтам	20469	24409	27653	3252	2326	14,74	9,19
Цінні папери в портфелі банку до погашення	4779	10963	12642	6184	1678	129,39	15,31
Основні засоби та нематеріальні активи	478	568	734	89	165	18,79	29,09
Інші фінансові активи	344	258	551	-85	292	-24,78	112,96
Інші активи	267	230	219	-244	196	-91,40	854,85
Усього активи	32757	44781	58924	12024	14143	36,71	31,58

Джерело: складено авторами на основі [29,28]

Аналізуючи структуру активів можна помітити низьку диверсифікацію напрямків розміщення коштів, концентрацію кредитних ризиків: найбільшу питому вагу займає кредитний портфель, кредити клієнтам, у 2020 році становили 47% (рисунок 2.5-2.7).

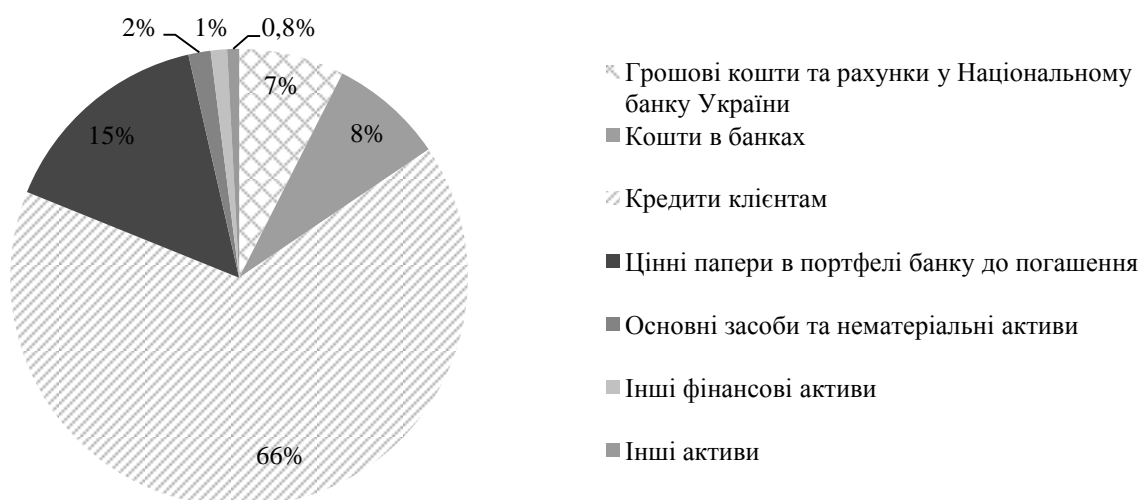

Рисунок 2.5 - Структура активів банку АТ «ОТП Банк» у 2018 році [29, 28].

Рисунок 2.6 - Структура активів банку АТ «ОТП Банк» у 2019 році [29, 28].

Рисунок 2.7 - Структура активів банку АТ «ОТП Банк» у 2020 році [29, 28].

Окрім кредитів клієнтів значну частку займають кошти в банках, які у порівнянні із 2018 роком 8% у 2020 році зросли до 23%; також значними темпами зростає частка цінних паперів у 2018 році 15%, а у 2020 році – 22%, що позитивним чином вплинуло на діяльність банку.

Протягом трьох років працюючий кредитний портфель «ОТП Банку» активно зростає. Працюючий кредитний портфель протягом 2018 – 2020 зріс на 26% і становив у 2018 році 20,5 млрд грн, а у 2020 році – 27,7 млрд грн, що на 7,2 млрд грн більше. Дане зростання зумовлене оновленням програм фінансування у сегментах середнього та малого бізнесу, зменшенням відсоткової ставки, а також збільшенням у сегменті корпоративного бізнесу кредитного портфелю для юридичних осіб у відношенні до національної валюти (рисунок 2.8).

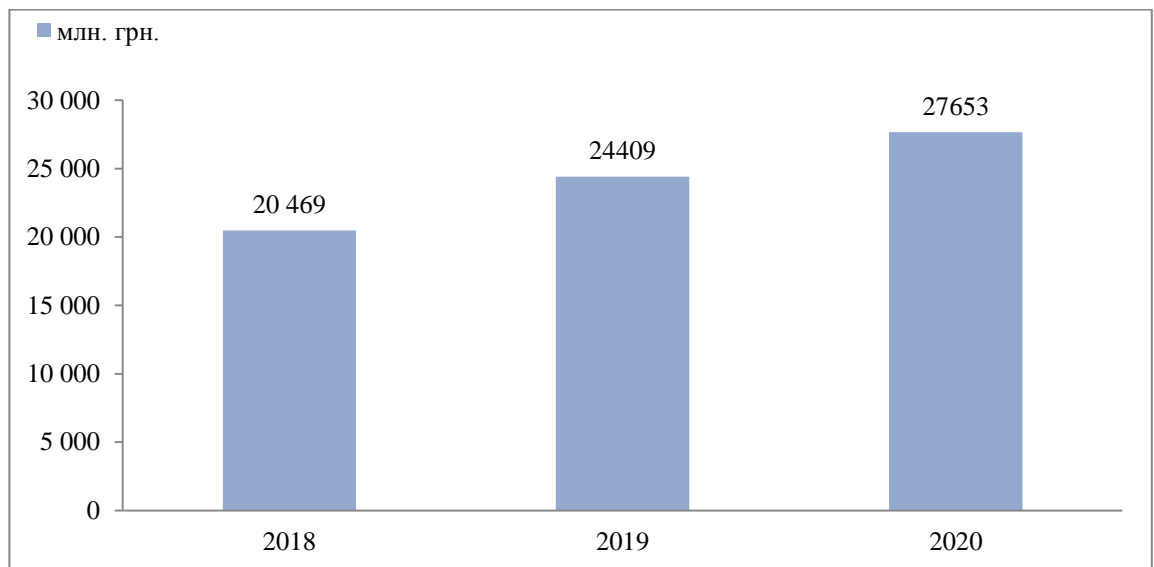

Рисунок 2.8 - Динаміка працюючого кредитного портфелю АТ «ОТП Банк» у 2018 – 2020 рр.

Джерело: побудовано за даними [29, 28]

Розглянувши кредитно-інвестиційний портфель «ОТП Банку» у період з 2018 по 2020 рр. можна виділити три основних показники за якими його досліджують: кошти в банках та інвестиції в цінні папери; кредити, надані корпоративним клієнтам; кредити, надані роздрібним клієнтам. У

показниках, що стосуються коштів в банках та інвестицій в цінні папери у період з 2018 – 2020 рр. відбулися значні зміни, а саме, ріст з 7,3 млрд грн до 26,2 млрд грн. Більше ніж 90% коштів знаходяться в США та країнах ЄС на кореспондентських рахунках. Кредити, надані корпоративним клієнтам також зросли у 2018 році вони становили 18,3 млрд грн, а у 2020 році – 21,8 млрд грн. Кредити, надані роздрібним клієнтам також зросли з 9,5 млрд грн у 2018 році до 9,6 млрд грн у 2020 році.

Частка позик, що надаються підприємствам сфери оптової та роздрібною торгівлі, досягли 40,2% у 2020 році що на 2,2% нижче ніж у 2018 році. Також активними темпами розвивається сфера сільського господарства, його частка у 2020 році досягла 17,2% та майже зрівнялась з сферою виробництва, що знизилась до 19,6%. При цьому частка індустрій, яким найбільш притаманна різка зміна, а саме операцій з нерухомістю, видобувної галузі, будівництва і металургії, мають тенденцію зменшення до менш ніж 10% (рисунок 2.9). В кредитній політиці Банку обсяг кредитування даних галузей економіки має певні обмеження.

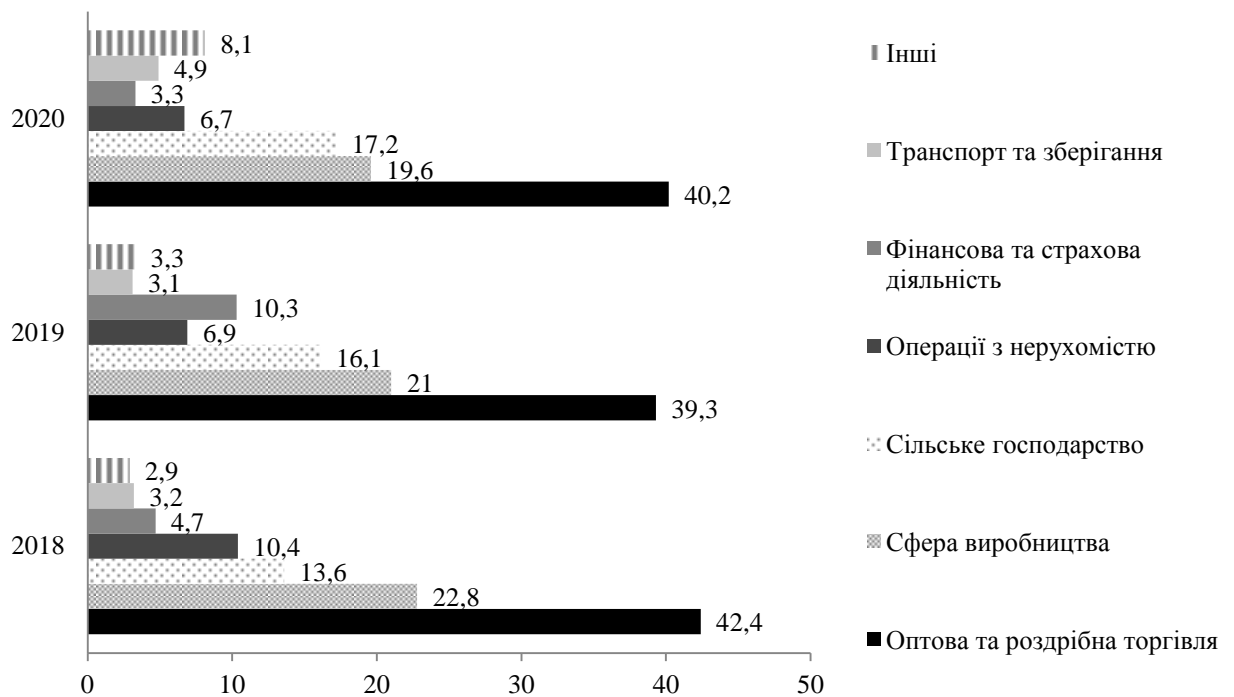

Рисунок 2.9 - Кредити корпоративним клієнтам АТ "ОТП Банк" 2018 - 2020 рр., (%) [29, 28].

Кредити роздрібним клієнтам включають в себе: споживчі кредити, автокредити, іпотечне кредитування, мікробізнес та самозайняті особи.

Дотримуючись стратегії збільшення долі ринку та нарощування обсягів бізнесу, основну увагу останніми роками було приділено сфері роздрібного бізнесу, а саме збільшенням об'ємів споживчого кредитування. У 2018 році частка споживчих кредитів становила 6,1 млрд грн, а у 2020 році – 8,2 млрд грн, що на 23,8% більше. Автокредити також у 2020 році зросли і становлять у 2018 році - 6,3 млрд грн, а у 2020 році – 6,8 млрд грн. Іпотечне кредитування та кредитування мікробізнесу з кожним роком продовжує знижуватись.

Вид кредитування та розмір забезпечення кредитів оцінюється в залежності від кредитного ризику контрагента. Основні принципи прийнятності параметрів оцінки та видів застави банк пропонує свої. Вони включають у себе такі основні види застави:

- кредитування фізичних осіб – автомобілі, нерухоме майно (для житлового призначення та іншу нерухомість);
- комерційне кредитування – нерухоме майно нежитлового призначення (обладнання, комерційна нерухомість, запаси та права на них, інша нерухомість, грошові кошти що знаходяться на депозитних рахунках).

Моніторингом ринкової вартості застави займається керівництво АТ «ОТП Банк». За необхідності здійснюється Банком переоцінка її вартості.

Капітал Банку продовжує рости, у 2018 році він становив 5255 млн грн, у 2019 році – 7774 млн грн, а у 2020 році – 9572 млн грн (таблиця 2.6). Зростання капіталу АТ «ОТП Банку» дає йому чудову можливість для відшкодування можливих збитків, забезпечення фінансової стійкості, господарської та комерційної діяльності.

АТ «ОТП Банк» готовий до стресових ситуацій за допомогою зростання капіталу протягом двох останніх років шляхом капіталізації прибутків.

Таблиця 2.6 – Динаміка власного капіталу АТ «ОТП Банк» за 2018-2020 роки

Показники	Сума, млн грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп приросту, %	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Акціонерний капітал	6186	6186	6186	0	0	0	0
Емісійний дохід	405	405	405	0	0	0	0
Інший додатковий капітал	1236	1236	1236	0	0	0	0
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	67	50	113	-17	-39	-25,25	-77
Нерозподілений прибуток/(накопичений дефіцит)	2640	103	1630	-2536	-1526	-96,08	1474,88
Всього капіталу	5255	7774	9572	2519	-1797	47,95	23,12

Джерело: складено авторами на основі [29, 28]

Одним із основних показників, що характеризує фінансову стійкість та норматив діяльності банку – це норматив адекватності регулятивного капіталу. Даний норматив відображає здатність банківської установи в повному обсязі і своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями, які виникають із кредитних, торгівельних або інших грошових операцій. Якщо значення показника адекватності регулятивного капіталу високе, тоді частка ризику більша, яку на себе беруть власники банку і менша частка вкладників банку чи ризику кредиторів.

За даними 2018 року норматив достатності капіталу склав 12,4%, а у 2020 році він зріс до 19,6% це на 7,2% більше, що означає його значне перевиконання (нормативне значення становить 10%)(рисунок 2.10).

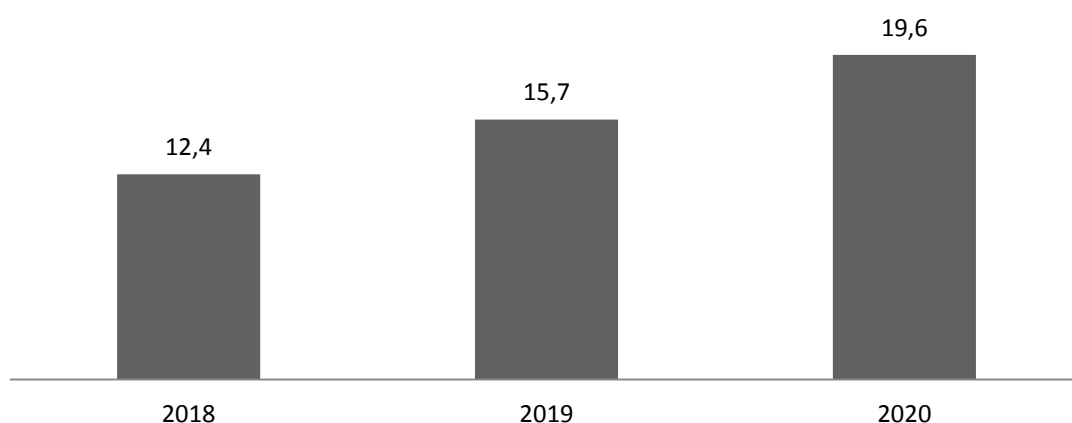

Рисунок 2.10 - Норматив адекватності капіталу АТ «ОТП Банк» 2018 – 2020 рр. (%) [26]

Зобов'язання АТ «ОТП Банк» включають в себе: кошти банків та інших фінансових установ; рахунки клієнтів; орендні зобов'язання; поточні зобов'язання з податку на прибуток; інші зобов'язання. Всього зобов'язань банку станом на 2020 рік складає 49,4 млрд грн, що значно більше ніж у 2018 році – 27,5 млрд грн, а саме на 21,9 млрд грн (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Динаміка зобов'язань АТ «ОТП Банк» за 2018-2020 роки

Показники	Сума, млн грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп приросту, %	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Кошти банків та інших фінансових установ	441	567	399	126	-168	28,57	-29,63
Рахунки клієнтів	26855	35401	47838	8546	12436	31,82	35,13
Орендні зобов'язання	-	174	450	-	276	-	158,38
Поточні зобов'язання з податку на прибуток	-	84	81	-	-3	-	-4,15
Інші зобов'язання	646	777	982	131	204	20,36	26,30
Всього зобов'язань	27502	37006	49353	9504	12346	34,56	33,36

Джерело: складено авторами на основі [29, 28]

Серед зобов'язань банку найбільшу питому вагу у 2018 році займали кошти клієнтів (97,6%), а саме кошти на поточних рахунках і вклади фізичних осіб, кошти інших банків займали 1,6% та 0,8 відповідно (рисунок 2.11).

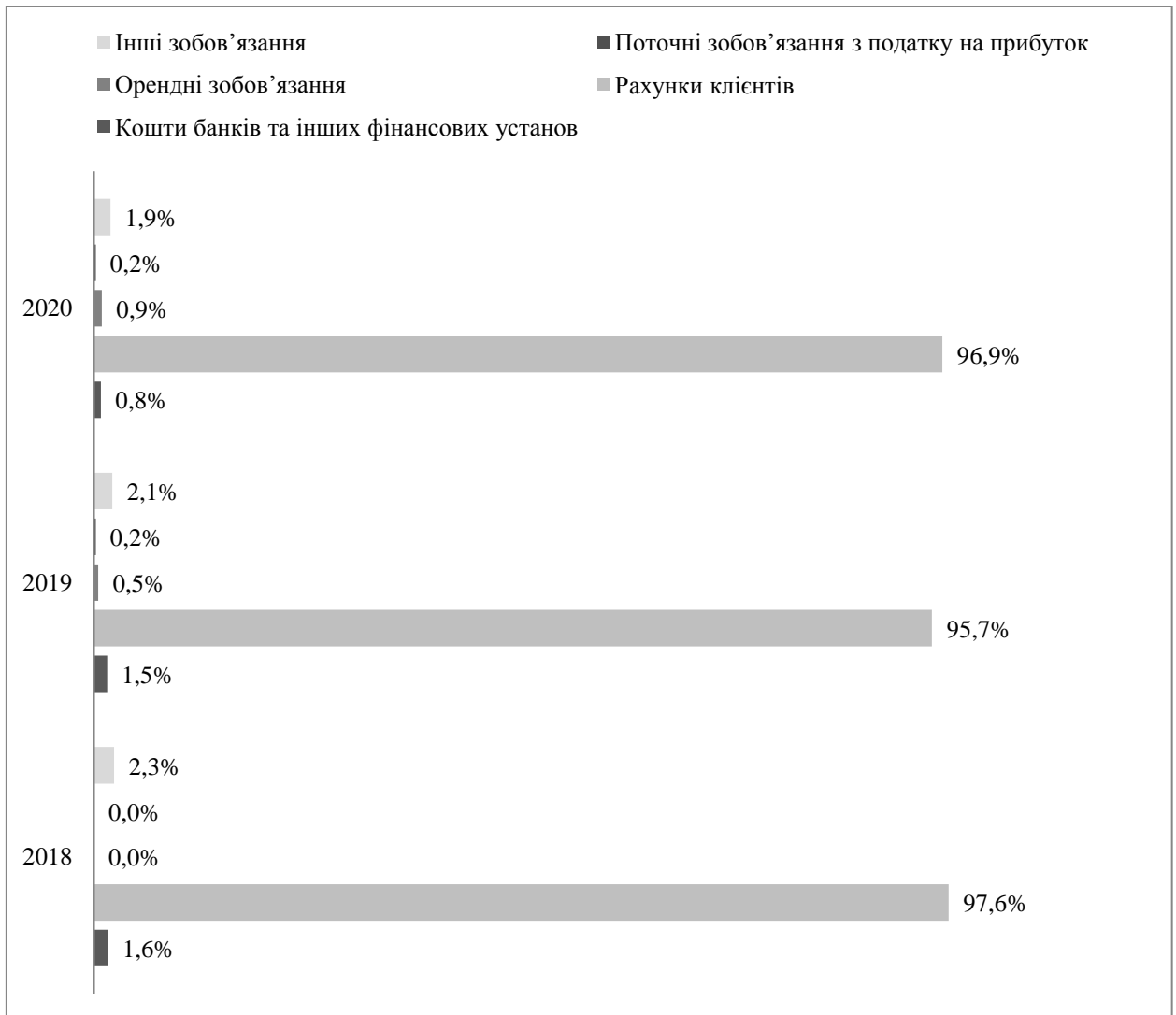

Рисунок 2.11 – Структура зобов'язань АТ «ОТП Банк» за 2018 – 2020 рр.

Джерело: побудовано за даними [29, 28]

Через нестабільність національної валюти, зростання інфляції та політичну нестабільність банки змушені шукати нові можливості для прибутковості, розширюючи обсяги банківських операцій та послуг.

На сучасному етапі розвитку банківської системи однією з найпоширеніших проблем, пов'язаних із впливом фінансової кризи на діяльність банків, є забезпечення фінансової стійкості банківських установ та банківської системи в цілому. Національний банк України з метою підтримки стабільності банківської діяльності та аналізу фінансової стійкості комерційних банків затвердив визначає економічні нормативи, обов'язкові для виконання усіх банківських установ. У таблиці 2.8 наведено показники економічних нормативів АТ «ОТП Банк» за 2018 – 2020 роки.

Таблиця 2.8 – Динаміка дотримання економічних нормативів АТ «ОТП Банк» у 2018 – 2020 роках [26]

Динаміка дотримання економічних нормативів					
Норматив	Назва	Стандартне значення	2018	2019	2020
Н1	Мінімальний розмір регулятивного капіталу млрд. грн.	500 млн. грн.	4967926	6797758	8414130
Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу	не менше 10%	18,55	20,9	22,6
Н3	Норматив достатності основного капіталу	не менше 7%	-	15,3	19,1
Н4	Норматив миттєвої ліквідності	не менше 20 %	48,28	-	-
Н5	Норматив поточної ліквідності	не менше 40 %	57,97	-	-
Н6	Норматив короткострокової ліквідності	не менше 60 %	94,03	107,3	102,5
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	не більше 25 %	21,66	16,9	7,1
Н8	Норматив великих кредитних ризиків	не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу	21,75	29,3	23,5
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	не більше 25 %	21,48	17	9,6
Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	не більше 15 %	0,02	2,25	2,25
Н12	Норматив загальної суми інвестування	не більше 60 %	0,02	2,27	2,27

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу у 2018 році склав 18,55%, а у 2020 році він зріс до 22,6%, що свідчить про здатність банку своєчасно та в повному обсязі погасити свої зобов'язання за кредитними, торговими та іншими грошово-кредитними операціями.

Норматив миттєвої ліквідності та норматив поточної ліквідності у 2018 році склали 48,28% та 57,97% відповідно. Слід зазначити, що даний норматив було дотримано, а отже АТ «ОТП Банк» дотримався мінімального розміру банківських активів, щоб забезпечити виконання поточних зобов'язань протягом одного календарного місяця. У 2019 році були внесені зміни до «Інструкції про порядок регулювання діяльності банків», економічних нормативів Н4 та Н5 не розраховуються.

Норматив короткострокової ліквідності зростає у 2018 році він становив 94,03%, а у 2020 році - 102,5%, що характеризує можливість банку забезпечити вчасне виконання своїх грошових зобов'язань.

Ліміти нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) та нормативу великих кредитних ризиків (Н8) встановлюються для зменшення банківських кредитних ризиків. У 2020 році норматив Н7 - 7,1%, значно знизився порівняно із 2018 роком - 21,66%, що свідчить про зростання кредитних ризиків. Норматив Н8 у свою чергу зріс, у 2018 році він становив 21,75, а у 2020 році - 23,5.

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами знаходиться у нормі і не перетинав свого нормативного значення, за даними 2018 року він склав 21,48%, а у 2020 - 9,6%. Він вказує на те, що вживаються заходи для ефективного регулювання та скорочення ризиків у майбутньому.

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою та норматив загальної суми інвестування менші встановленої норми, але присутня позитивна динаміка до росту даного показника і з кожним роком він зростає у 2018 році становив 0,02, а у 2020 році - 2,27. Дана тенденція вказує, що в останні роки інвестиційна діяльність банків не підтримується.

Фінансову стійкість АТ «ОТП Банк» варто аналізувати не лише за допомогою нормативів, а й за допомогою коефіцієнтів стійкості банку, які відображені у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 - Алгоритм розрахунку та економічний зміст основних показників фінансової стійкості АТ «ОТП Банк» за 2018 – 2020 роки

Вихідні дані, тис. грн		Роки		
		2018	2019	2020
Власний капітал		5254806	7774475	9571561
Залучені кошти		27502332	37006848	49353346
Активи загальні		39609632	47039362	60404989
Активи		32757138	44781323	58924907
Найменування показника	Оптимальне значення	Роки		
		2018	2019	2020
Коефіцієнт надійності	Не менше 5 %	19,11	21,01	19,39
Коефіцієнт «фінансового важеля»	1 – 20	5,23	4,76	5,16
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	Не менше 10 %	13,27	16,53	15,85
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	12 – 15	6,23	5,76	6,16

Джерело: складено авторами на основі [26]

Коефіцієнт надійності, що визначається, як співвідношення капіталу банку і залучених коштів у 2018 році становив 19,11%, а у 2020 році він зріс на 0,28% і склав 19,39%, це свідчить, що оптимальне значення було дотримане. Відповідноданий показник нам продемонстрував що у банка є високий рівень забезпеченості власним капіталом і рівень надійності, що знаходиться вище нормативного значення.

За результатами коефіцієнта фінансового важеля у 2018 році - 5,23, а у 2020 році - 5,16 банк підвищив активність на грошовому ринку щодо залучення вільних коштів, навіть при високому забезпеченні власними коштами.

Коефіцієнт мультиплікатора складає станом на 2018 рік - 6,23, це менше ніж у 2020 році - 6,16, оптимальне значення його становить 12 – 15. Даний коефіцієнт характеризує ступінь покриття активів акціонерним

капіталом, та свідчить про те, що темп зростання акціонерного капіталу перевищує темп зростання активів.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формування активів в порівнянні із 2018 роком - 13,27% у 2020 році зріс і становив 15,85%, що на 3,58% більше, це свідчить про достатність сформованого банками власного капіталу у покритті ризиків та формуванні активів.

Ліквідність – це показник готівки та інших активів, які банки мають у розпорядженні для швидкої оплати рахунків та виконання короткострокових ділових та фінансових зобов'язань.

Для визначення нормативних показників ліквідності балансу здійснюється оцінка на предмет здатності банку перетворювати активи в готівкові кошти для погашення своїх зобов'язань, що здійснюється на основі коефіцієнтів, які відображені в таблиці 2.10.

2.10 – Коефіцієнтний аналіз ліквідності банку АТ «ОТП Банк»

Коефіцієнтний аналіз ліквідності банку АТ «ОТП Банк»					
№	Показник (оптимальне значення)	Формула	Рік		
			2018	2019	2020
1	Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку (>1)	$K_{зл} = A_{заг} / Z_{заг}$	1,43	1,36	1,28
2	Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (1,3 - 1,5)	$K_{лпд} = КР / Д$	0,82	0,71	0,58
3	Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань (0,3 - 0,4)	$K_{глз} = (A_{вл} + A_{м}) / Z_{заг}$	0,37	0,44	0,61
4	Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів (0,6 - 0,7)	$K_{мва} = A_{ал} / A_{вл}$	0,35	0,39	0,65

Джерело: складено авторами на основі [26]

Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку має позитивні показники, які дотримуються вимог. У 2018 році він становив 1,43, а у 2020

році – 1,28 при нормативному значенні більше одиниці, що вказує на максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань наявним майном.

Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів у 2018 році становив 0,82, а у 2020 році 0,58, що з кожним роком наближається до встановленої норми. Це говорить про те, що даний банк більше залучає депозитів ніж видає кредитів.

Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань розкриває здатність банку покрити зобов'язання за допомогою продажу обладнання, нерухомості наявними коштами. У 2018 році даний показник становив 0,37, а у 2020 зріс до 0,6 і знаходиться в межах норми, що вказує на високу ризикованість, достатньо ефективного розміщення ресурсів та спроможність банку максимізувати прибуток.

Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів у 2020 році становив 0,65, що знаходиться в межах норми, що свідчить про можливість банку негайно погасити борги і зобов'язання, тобто банк має достатньо грошових коштів.

Отже, проаналізувавши основні показники фінансової стійкості АТ «ОТП Банк» можна зробити висновок, що банк являється надійною та стійкою фінансовою установою, постійно покращує обслуговування клієнтів і спрямований на європейські стандарти, здійснює постійну співпрацю з іншими країнами.

До основних показників діяльності банку відносяться: чистий прибуток; активи; кредитний портфель; капітал та норматив адекватності капіталу; зобов'язання. Показники 2020 року такі:

- чистий прибуток Банку склав 1734 млн грн;
- активи становлять 58,9 млрд грн;
- кредитний портфель – 27,7 млрд грн;
- капітал становить - 9572 млн грн та норматив адекватності капіталу - 19,6%;
- зобов'язання складають - 49,4 млрд грн.

Таким чином, здійснивши аналіз виконання нормативів встановлених НБУ та розрахувавши індикатори й коефіцієнти фінансової стійкості АТ «ОТП Банк», можна стверджувати, що банк займає гідне місце у вітчизняному банківському рейтингу. АТ «ОТП Банк» здатний в повному обсязі і своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями, які виникають із кредитних, торгівельних або інших грошових операцій, адекватно покривати ризики із поступовим збільшенням капіталу, відновлює довіру клієнтів до банку та має високий рівень конкурентоспроможності.

3 Напрями удосконалення та перспективи розвитку управління фінансовою стійкістю банківської установи

Сучасна банківська система характеризується значним дефіцитом оборотного і, особливо, інвестиційного капіталу через втрату банками здатності мобілізувати довгострокові ресурси, оскільки банківські установи обслуговують переважно поточні, насамперед платіжні потреби суб'єктів господарювання. Банки не мають стабільної ресурсної бази для забезпечення інвестиційних потреб реального сектора, що впливає на формування матеріально-технічного забезпечення економіки.

Для попередження кризових явищ в економіці одним із головних завдань, що стоїть перед банківською системою, є підтримка належного рівня фінансової стійкості кожного банку та забезпечення розробки його стратегії, що дає змогу забезпечити суб'єктів господарювання достатніми фінансовими ресурсами [19].

Стійкі банківські установи забезпечують накопичення надлишкової ліквідності, знижують рівень тіньової економіки, сприяють розвитку довгострокового кредитування, що позитивно впливає на економічне зростання та добробут населення. Тому для забезпечення динамічного розвитку економіки та фінансової стійкості банків, слід приділяти значну увагу створенню стратегічного набору управління фінансовою стійкістю банків [2].

Ключовим елементом системи стратегічного управління банківською установою в умовах трансформації ринкової економіки є стратегія банку, яка здатна реагувати на внутрішні зміни та характеризує її цілі розвитку, що здійснюються з метою підвищення її конкурентоспроможності, виконання місії організації, а також на цільових ринках утримання довгострокових переваг і як результат забезпечує стійкість банку. Банківські структури включають у себе стратегічне управління, яке відбувається за різними

напрямами, що передбачають розроблення стратегії управління персоналом, а також фінансової, інформаційно-технологічної та маркетингової стратегій (рисунок 3.1).

Стійкість та надійність банківської установи тісно пов'язана з стратегією управління ефективною діяльністю банківської установи. На ефективність стратегічного управління банківськими установами впливає об'єктивність та своєчасності прогнозування змін, якість контролю над процесами на користь акціонерів, клієнтів і суспільства у цілому, а також значний вплив здійснює релевантність інформаційних потоків. У стратегічному аспекті управління передбачає реалізацію нових можливостей, постійне укріплення сильних сторін, а також ліквідацію внутрішніх слабкостей та небезпечних ситуацій та зменшення супутніх ризиків [36].

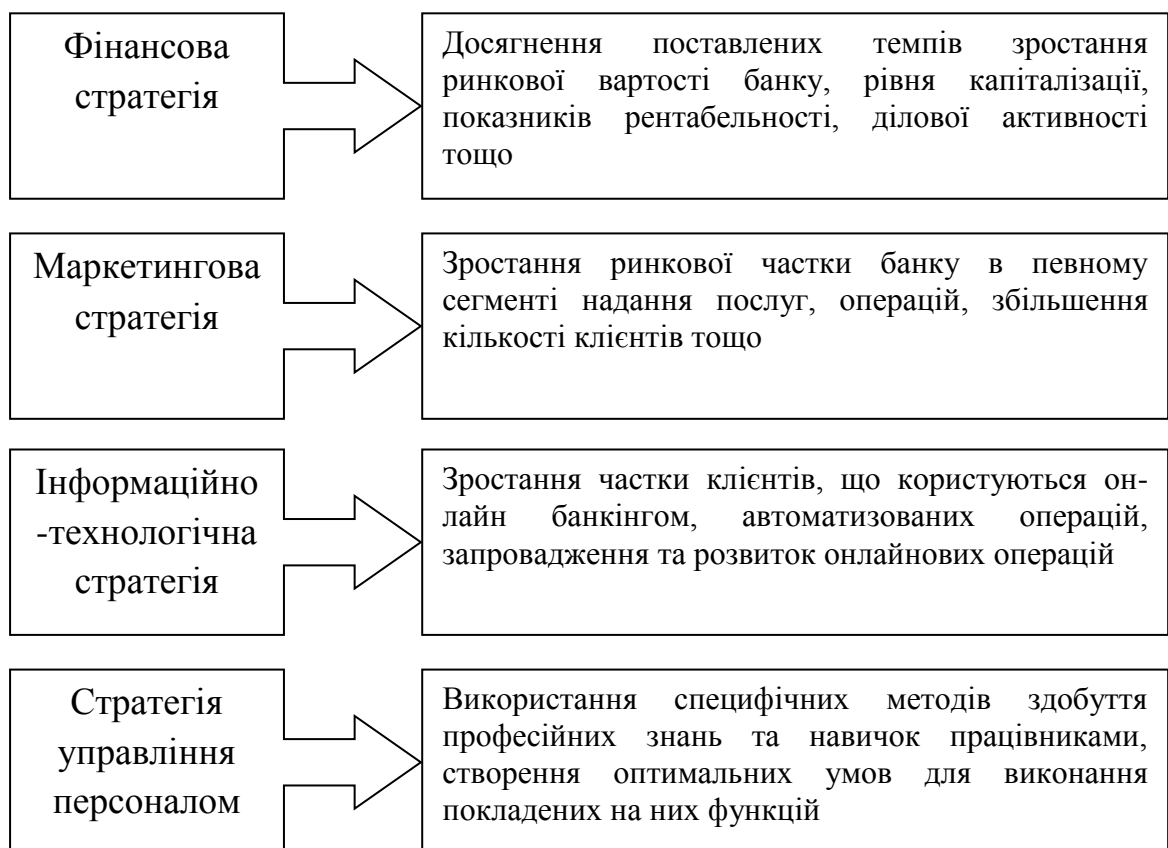

Рисунок 3.1 Стратегії управління ефективною діяльністю банківської установи

Джерело: складено з врахуванням [36]

Стратегічний набір у своєму розуміння передбачає встановлення певної сукупності підсистем (стратегій), що здійснює забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківських установ. Система стратегій – це сукупність елементів, що знаходяться у відносинах, зв'язках, взаємодії та завдяки цьому являють собою цілісну систему (рисунок 3.2).

Рисунок 3.2 – Система управління фінансовою стійкістю банків

Джерело: складено з врахуванням [15]

Методологія забезпечення фінансової стійкості банківської установи –

це система методів, принципів та способів, що потрібні для формування піраміди управління фінансовою стійкістю.

До методологічної основи управління фінансовою стійкістю банківської системи відносять: формування системи індикаторів стійкості та інформаційної бази, проведення стрес-тесту, аналізу і моніторингу, вироблення рекомендацій щодо коригування політики вдосконалення банків з метою запобігання фінансовим кризам та посилення стабільності та стійкості банків.

Обов'язковою умовою побудови методологічної основи забезпечення фінансової стійкості банку виступає відповідність економічним процесам, що відбуваються в державі.

Основними завданнями методологічного забезпечення фінансової стійкості банківських установ є:

- перегляд політики щодо сукупності банківських послуг;
- розподіл принципів забезпечення фінансової стійкості банків окремого банку, банківських регіональних систем та банків в цілому;
- при здійсненні управління банками їх потрібно розглядати як повністю функціональний елемент економічної системи, що гарантує рух грошових потоків на регіональному та державному рівнях.

Дерево цілей слугує ключовим елементом при розвитку системи управління фінансовою стійкістю банків, яке являє собою виражену структуру у якій кожний наступний рівень створюється шляхом розподілу цілей поточного рівня на його під цілі.

Варто зазначити, що вагоме значення у системі управління фінансовою стійкістю банків займає інформаційне забезпечення, адже результативність будь-якої управлінської системи значно залежить від достовірного, своєчасного та повного інформаційного забезпечення [30]. Тому останнім часом особливої актуальності набуває побудова системи інформаційного забезпечення управління фінансовою стійкістю банківських установ.

Міцною основою оцінювання фінансової стійкості банків системи

являється інформаційна база, яка характеризується множиною показників: мікроекономічних, агрегованих фінансових балансів та звітів, макроекономічних, інституцій банківської системи.

До інформаційної бази для оцінки фінансової стійкості банків повинні входити три типи інформації:

- інформація щодо напрямків забезпечення фінансової стійкості банків;
- мікроекономічна інформація (дає можливість на основі розрахунку необхідних показників фактично оцінити рівень фінансової стійкості банків);
- макроекономічна та загальноекономічна інформація (інформація яка носить загальноекономічний характер та виступає допоміжною інформацією).

Поруч із інформаційним забезпеченням потрібно виділяти систему аналітичного забезпечення, яка передбачає розробку розрахункових алгоритмів та вибір індикаторів оцінювання рівня фінансової стійкості. На підставі аналітичного та інформаційного забезпечення формується можливість одержання рішення про напрямок управління фінансовою стійкістю банківських установ (рисунок 3.3).

Основну частку в управлінні фінансовою стійкістю банківських установ займають виявлення та уникнення впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, які загрожують фінансовій стійкості. До основних чинників, які на сучасному етапі найчастіше загрожують фінансовій стійкості комерційних банків України належать: недосконала система набору кадрів для комерційних банків; надання клієнтам недостовірної інформації; підрив ділової репутації банку; використання фальшивих цінних паперів, векселів та гарантійних листів; недосконала оцінка кредитних ризиків; неповернення виданих кредитів; маніпулювання кредитними картками, банкоматами; витік конфіденційної інформації; недосконала структура, що забезпечує зовнішню та внутрішню безпеку банків; відсутність систематизованих даних про несумлінних позичальників [15].

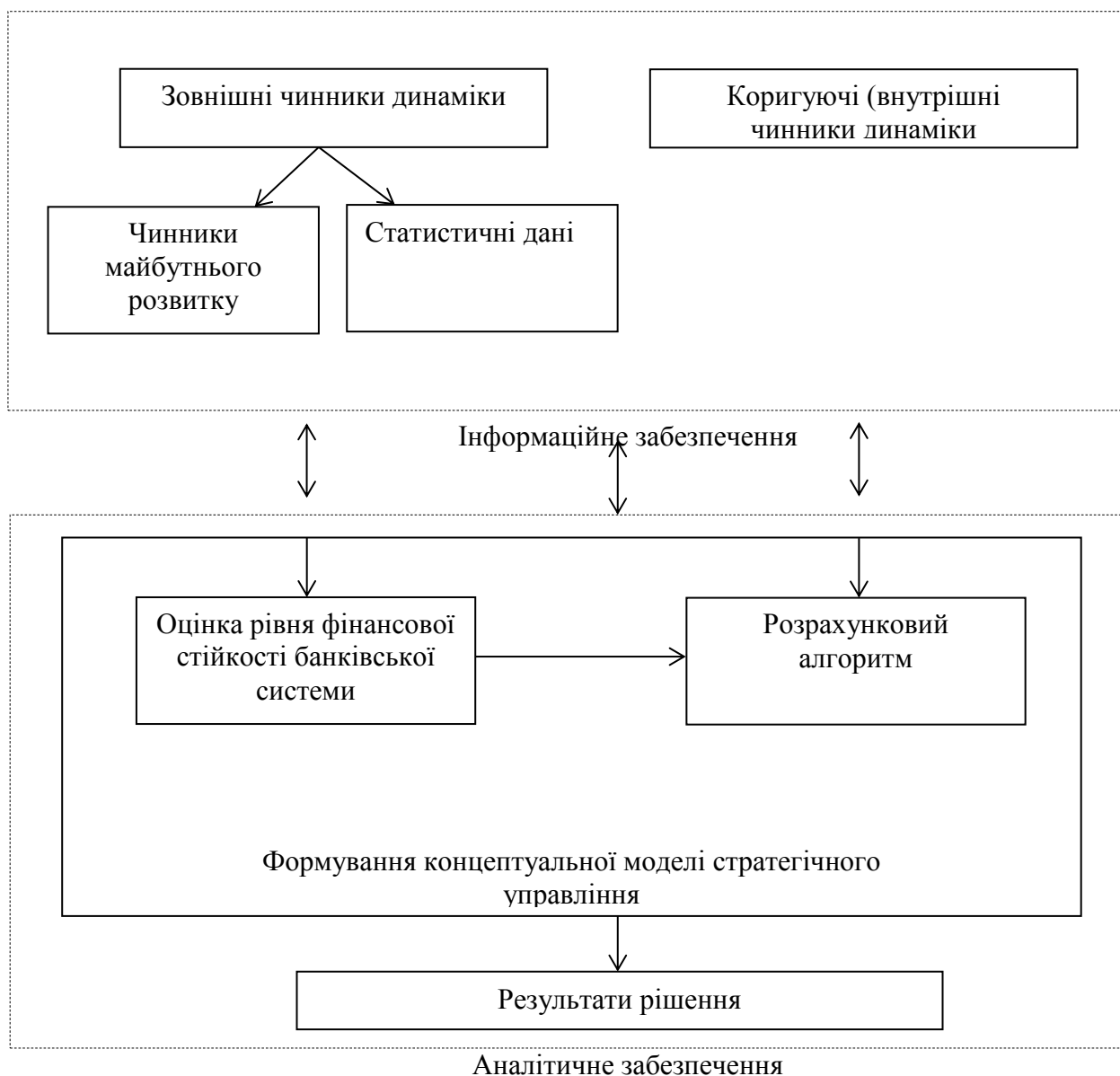

Рисунок 3.3 - Схема прийняття рішення про розвиток процесу управління фінансовою стійкістю

Джерело: складено з врахуванням [15]

Механізм управління фінансовою стійкістю банку являється однією із складових частин загальної системи управління банківською системою, яка здійснює вплив на чинники, від яких у результаті залежить результат діяльності банку (рисунок 3.4).

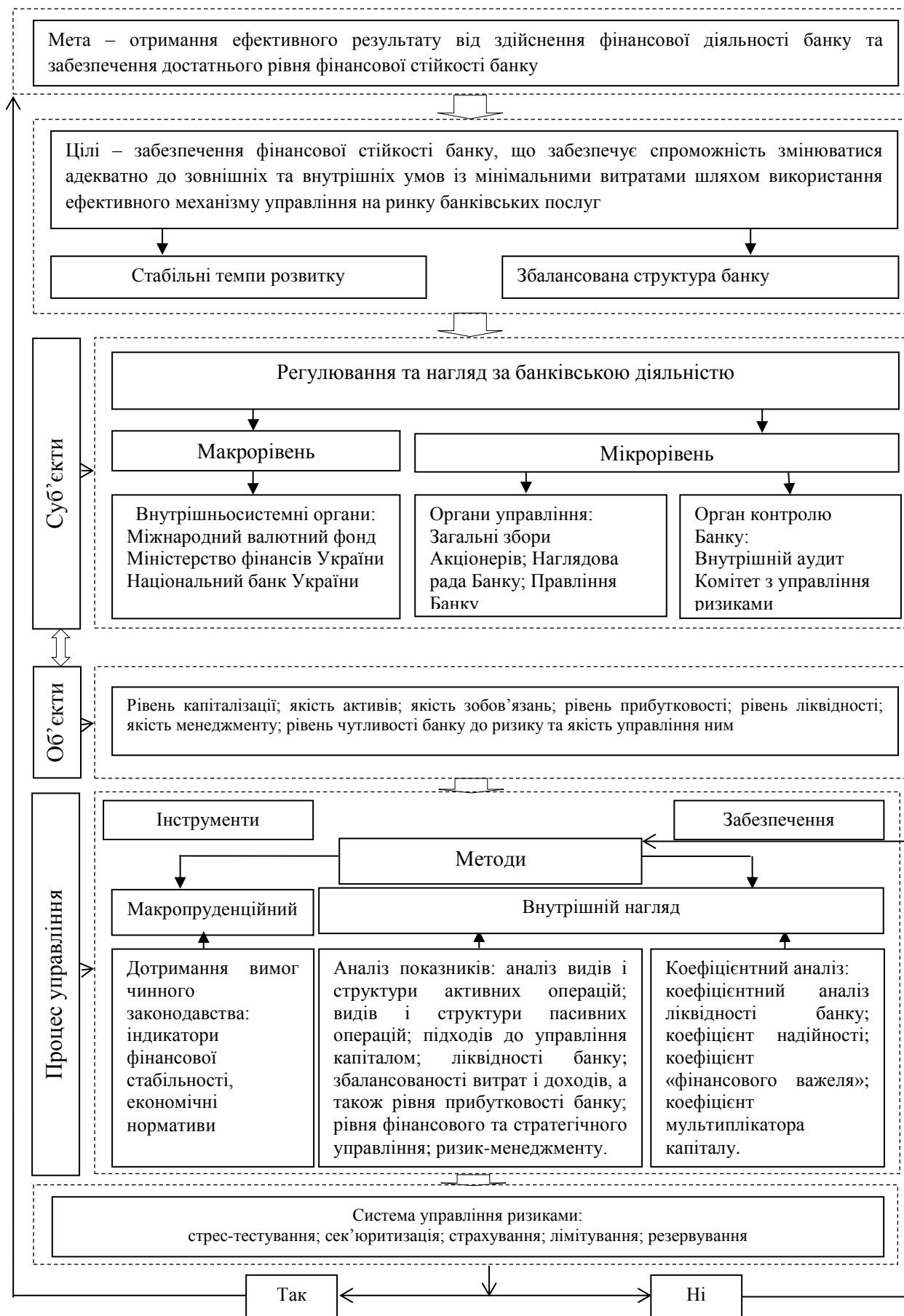

Рисунок 3.4 - Механізм забезпечення фінансової стійкості банківської установи

Мета і ціль механізму забезпечення фінансової стійкості банківської установи зумовлена проблемою її практичного забезпечення фінансової стійкості як на мікро-, так і на макроекономічному рівні для їх стабільного розвитку та належного функціонування, а також, щоб створити базові передумови які будуть здійснювати вплив на надійності банківської системи і сприяти, у свою чергу, до виконання банками своїх функцій [14]. Мета і ціль існування даного механізму – це важлива і необхідна умова до розкриття сутності даного механізму.

Для чіткого розподілу методів регулювання фінансовою стійкістю та функціональних обов'язків суб'єктів і об'єктів управління наш механізм забезпечення фінансової стійкості банківської установи можна розділити на декілька блоків:

- перший блок включає у себе суб'єктів управління, якими являються органи банківського регулювання, відповідальні особи чи групи осіб, які уповноважені вживати відповідні заходи та приймати управлінські рішення, щодо здійснення контролю та регулювання за всіма етапами процесу управління фінансовою стійкістю банківських установ. Від якості менеджменту та компетентності управлінців залежатиме рівень фінансової стійкості кожного банку. До складових елементів даного блоку належать наступні: суб'єкти макrorівня (суб'єкти зовнішнього управління) головними суб'єктами управління виступають внутрішньосистемні органи (Міжнародний валютний фонд; Міністерство фінансів України; Національний банк України); суб'єкти мікрорівня (суб'єкти внутрішнього управління), тобто рівні окремого комерційного банку - Загальні збори Акціонерів; Наглядова рада Банку; Правління Банку; Внутрішній аудит; Комітет з управління ризиками, які обіймають керівні посади, котрі мають безпосереднє відношення до процесу контролю та управління ризиками банку та фінансовими ресурсами.
- другий блок включає у себе об'єктів управління, яким є фінансова

стійкість банківської установи, яка визначається через такі характеристики: якість активів; рівень капіталізації; рівень ліквідності та платоспроможності; якість зобов'язань; якість управління капіталом, зобов'язаннями та активами; якість зобов'язань.

- третій блок механізму зображений процесом управління фінансовою стійкістю банківських установ, у якому зазначаються його складові: інструменти, забезпечення та методи. Методи у свою чергу розділяються на макропруденційний нагляд (індикатори фінансової стабільності, економічні нормативи) та внутрішній нагляд (аналіз показників: аналіз видів і структури активних операцій; видів і структури пасивних операцій; підходів до управління капіталом; ліквідності банку; збалансованості витрат і доходів, а також рівня прибутковості банку; рівня фінансового та стратегічного управління; ризик-менеджменту; коефіцієнтний аналіз: коефіцієнтний аналіз ліквідності банку; коефіцієнт надійності; коефіцієнт «фінансового важеля»; коефіцієнт мультиплікатора капіталу). За допомогою аналізу даних методів можна відслідкувати у якій сфері банку потрібно покращити свої результати, розрахувати зміну фінансових показників, які сприяють прийнятті управлінських рішень та визначають рівень фінансової стійкості.
- четвертий блок включає у себе систему управління ризиками: стрес-тестування; сек'юритизація; страхування; лімітування; резервування. За допомогою дотримання методів управління ризиками банк буде стабільно функціонувати.

Таким чином, забезпечення, підтримка, аналіз та оцінка фінансової стабільності комерційних банків є рушійною силою розвитку банківської системи, а отже, і всієї української економіки. Тому вона потребує всебічного вивчення й оптимізації всіх можливих методів її оцінки, управління та необхідної підтримки.

На сучасному рівні розвитку банківської системи України

здійснюються принципові зміни механізмів стратегічного управління банками. Дані зміни зумовлені впливом як перетворень світової економіки та глобалізаційних процесів, так і потребою в економіці України антикризового реформування. Саме тому останніми роками відбувається трансформація банківської системи України, що відобразилось у змінні кількості банків (кількість банків з кожним роком знижується) та оновленнях вимог Національного банку України до суб'єктів банківської системи, органів нагляду та регулювання, обсягів статутного капіталу.

Стратегічне управління банківською установою в умовах трансформації ринкової економіки включає у себе ключовий елемент – стратегію банку, яка характеризує цілі розвитку банку та реагує на внутрішні зміни. Воно відіграє значну роль у підвищенні конкурентоспроможності банку, виконання місії організації, а також на цільових ринках утримання довгострокових переваг і як результат забезпечує стійкість банку.

Для виконання завдань удосконалення фінансової стійкості банку необхідно здійснити такі заходи, як:

- стабілізація національної валюти шляхом вжиття певних обмежувальних заходів для збільшення пропозиції іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку та зниження попиту на неї;
- гарантування збереження вкладів у банківських установах та надання гарантій за міжбанківськими кредитами;
- контроль за цільовим використанням кредитів рефінансування;
- удосконалення нормативно-правової бази діяльності комерційних банків шляхом внесення змін до законодавства у частині систематизації обов'язкових економічних нормативів, що дасть змогу підвищити ефективність банківського регулювання та нагляду;
- запровадження податкових пільг для банківської діяльності.

Висновки

Запорукою ефективного функціонування та сталого розвитку економіки будь-якої країни чи навіть регіонального альянсу є її стабільна та надійна банківська система. Важливою категорією, яка відповідає за стабільність банківського сектору, є фінансова стійкість комерційних банків, це показник фінансового стану банківських установ, що визначає їх розвиток. Таким чином проявляється актуальність впливу фінансової стабільності банків на стійкість банківської системи України.

Розглянувши визначення багатьох науковців нами було сформоване загальне визначення фінансової стійкості банку: «фінансова стійкість банку – це принципове поняття, яке впливає при характеристиці функціонування банків і фінансової системи загалом, що характеризує стану банку, який оцінюється та відображається комплексним показником, розрахованим за основою оцінки ліквідності, платоспроможності, прибутковості, балансових ресурсів та рівня ризиків, а також передбачає визначення рівня та достатності ефективності банківської діяльності, що забезпечує конкурентну ринкову позицію, позитивні результати в усіх сферах діяльності для банку».

Для фінансово стійких банків характерним вважається збалансоване і пропорційне зростання його основних показників діяльності - ліквідності, капіталу, фінансового результату та активів. При цьому зростання потенціалу фінансової стабільності банку характеризує випереджаючі темпи зростання ліквідності та капіталу.

Нами було визначено, що кількість діючих банків з кожним роком зменшується у 2018 році 77, а у 2020 - 73, що свідчить про контроль з боку держави щодо сумнівних банків та відмивання грошей; активи, капітал та зобов'язання зростають, що у свою чергу покращують кредитно-інвестиційних портфелів банків, також прибутки банків зростають у 2018 році – 2234 млн грн, а у 2020 – 3972 млн грн.

Проаналізувавши економічні нормативи банків України можемо відзначити, що банки дотримуються усіх встановлених нормативів. Що свідчить про здатність банків своєчасно та в повному обсязі погасити свої зобов'язання за торговими, кредитними та іншими грошово-кредитними операціями; комерційні банки дотримувалися мінімального розміру банківських активів, щоб забезпечити виконання поточних зобов'язань протягом одного календарного місяця; відбувається зниження кредитного ризику, який може виникнути у разі невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань та обмеження концентрації кредитного ризику окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів; але в останні роки інвестиційна діяльність банків не підтримується про що свідчать дані показників Н11 і Н12.

За розрахунком та економічним змістом показників фінансової стійкості банків України нами було визначено, що коефіцієнт надійності, коефіцієнт «фінансового важеля», коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів відповідають нормативному значенню, окрім коефіцієнта мультиплікатора капіталу, що свідчить про темп зростання акціонерного капіталу, який перевищує темп зростання активів. Дані показники 2020 року характеризують те, що відбувається стабілізація банківської системи, формується стійкість банківських установ та як наслідок це впливатиме на стабільність економіки України.

АТ «ОТП Банк» це банк який складається зі 100% іноземного капіталу. Станом на сьогоднішній день єдиним акціонером Банку являється OTP Bank Plc., юридична особа Угорщини.

Проаналізувавши структуру активи АТ «ОТП Банку» можна помітити низьку диверсифікацію напрямків розміщення коштів, концентрацію кредитних ризиків: найбільшу питому вагу займає кредитний портфель, кредити клієнтам, у 2020 році становили 47%

Протягом трьох років працюючий кредитний портфель «ОТП Банку» активно зростає. Працюючий кредитний портфель у 2020 році становив 27,7

млрд грн, що на 7,2 млрд грн більше ніж у 2018 році, що зростання зумовлене оновленням програм фінансування у сегментах середнього та малого бізнесу та зменшенням відсоткової ставки.

Всього зобов'язань банку станом на 2020 рік складає 49,4 млрд грн, що значно більше ніж у 2018 році – 27,5 млрд грн, а саме на 21,9 млрд грн. Серед зобов'язань банку найбільшу питому вагу у 2018 році займали кошти клієнтів (97,6%), а саме кошти на поточних рахунках і вклади фізичних осіб, кошти інших банків займали 1,6% та 0,8 відповідно.

Здійснивши аналіз капітал АТ «ОТП Банку» продовжує рости у 2020 році він становив 9572 млн грн. Зростання капіталу АТ «ОТП Банку» дає йому чудову можливість для відшкодування можливих збитків, забезпечення фінансової стійкості, господарської та комерційної діяльності.

Одними із основних показників фінансової стійкості АТ «ОТП Банку» є економічні нормативи та коефіцієнти. Здійснивши аналіз економічних нормативів можемо стверджувати, що банк їх дотримується.

Коефіцієнт надійності у 2020 році він зріс і склав 19,39%, це свідчить, що оптимальне значення було дотримане. За результатами коефіцієнта фінансового у 2020 році він становить 5,16 Коефіцієнт мультиплікатора складає станом на 2020 рік - 6,16, оптимальне значення його становить 12 – 15. Відповідно за даними показниками нам продемонстрував що у банка є високий рівень забезпеченості власним капіталом і рівень надійності, що знаходиться вище нормативного значення; банк підвищив активність на грошовому ринку щодо залучення вільних коштів, навіть при високому забезпеченні власними коштами; темп зростання акціонерного капіталу перевищує темп зростання активів.

Нами було запропоновано напрями удосконалення та перспективи розвитку управління фінансовою стійкістю банківської установи та розроблено механізм забезпечення фінансової стійкості банківської установи. Механізм управління фінансовою стійкістю банку являється однією із складових частин загальної системи управління банківською

системою, яка здійснює вплив на чинники, від яких у результаті залежить результат діяльності банку.

Список використаних джерел

1. Балансові дані банків. Національний банк України. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> звернення: 27.11.2021).
2. Бобиль В. В. Фінансові ризики банків: теорія та практика управління в умовах кризи: монографія / В. В. Бобиль. – Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В Лазаряна.- Дніпропетровськ, 2016. - 298 с.
3. Бобрик М.А. Совершенствование системы индикаторов финансовой устойчивости коммерческих банков: автореф. дис. ... к. э. н.: 08.00.10. – М., 2011.
4. Васькович І.М. Деякі аспекти фінансової стійкості комерційного банку //Формування ринкових відносин в Україні.- 2004.- № 2.- С.40-43
5. Волкова В. В., Верницький Б. В. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банку. Фінанси, облік, банки. 2018. № 1(23). С. 48-56
6. Вольська С. П. (2015). Порівняльна характеристика методів оцінювання фінансової стійкості банку, вип. 10, ч. 1. - Доступно за адресою: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/43.pdf
7. Ганцева Л.А. Обеспечение финансовой устойчивости коммерческого банка: автореф. дис. ... к. э. н.: 08.00.10. – Екатеринбург, 2001. – 15 с.
8. Гарбар Є. С. Фактори впливу на фінансову стійкість банку в умовах нестабільного економічного середовища. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2015. Вип. 1. С. 184–187. URL: http://www.visnyk-ekon-old.uzhnu.edu.ua/images/pubs/45/45_44.pdf
9. Довгаль Ю. С. (2015). Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення. Фінансовий простір. (Том 1). URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Fin_pr_2015_1_18.pdf
10. Довгаль Ю. С., Чамара Р. О. (2014) Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення / Р. О. Чамара.

Вісник Університету банківської справи Національного банку України, вип. 3. С. 104–107.

11. Довгань Ж. М. «Базель III» у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Ж. М. Довгань // Вісник УБС НБУ. – 2017. – № 1. – С. 224 – 229.

12. Довгань Ж. М. (2011) Проблеми фінансової стійкості банківської системи України в сучасних умовах. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер : Економіка, вип. 16. С. 325–332.

13. Жихор О. Б., Більська О. В., Медведєв Д. О., Попов А. О. (2018) Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості банківської системи / О. Б. Жихор, О. В. Більська, Д. О. Медведєв, А. О. Попов. Формування ринкових відносин в Україні, вип. 2. С. 32–36.

14. Зверяков М. І. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів: монографія / М.І. Зверяков, О.М. Зверяков. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 418 с.

15. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. (2014) Управління фінансовою стабільністю банків: підручник. Одеса: Видавництво «Атлант». (українською мовою).

16. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2020 року. Національний банк України. 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2020-N2.pdf?v=4 (дата звернення: 27.11.2021).

17. Значення економічних нормативів в цілому по системі. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення 27.11.2021).

18. Золковер А. О., Гуменюк А. О. (2015) Методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків / А. О. Золковер, А. О. Гуменюк. Міжнародний науковий журнал, вип. 2. С. 32–35.

19. Золковер А. О. Методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків / А. О. Золковер, А. О. Гуменюк // Міжнародний науковий журнал. – 2015. – № 2. – С. 32–35
20. Касютин А.Е. О понятиях надёжности и устойчивости коммерческого банка / А.Е. Касютин // Фундаментальные исследования. – 2005. – № 4. – С. 76-77.
21. Кириченко Є. О. (2013) Аналіз структури та динаміки активів банку. Управління розвитком, №. 12. С. 71–73.
22. Майба В. В. (2010) Рейтингова оцінка фінансової стійкості комерційних банків / В. В. Майба. Ефективна економіка (електронний журнал), вип. 5. Доступно за адресою: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_5_24 (дата звернення 01.12.2021).
23. Максимова А. В. (2014) Оцінка фінансової стійкості банку: методичні підходи до аналізу та проблеми її захисту / А. В. Максимова. Науковий вісник Херсонського державного університету, вип. 8, ч. 3, С. 205–208.
24. Марич М. Г., Марич А. В. (2017) Оцінка фінансової стійкості комерційних банків України на сучасному етапі розвитку / М. Г. Марич, А. В. Марич. Глобальні та національні проблеми економіки, вип. 17. – Доступно за адресою: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/142.pdf> (дата звернення 01.12.2021).
25. Мстоян К.В. Надійність банку: сутність, складові та фактори впливу [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1142>
26. Національний банк України. 2021. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision>
27. Офіційний сайт Національного банку України. Доступно за посиланням: <https://bank.gov.ua> (дата звернення 27.11.2021).

28. Офіційний сайт ОТП Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.otpbank.com.ua/pdf/annual_reports/2021/otp-2020-22042021-final.pdf
29. Офіційний сайт ОТП Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.otpbank.com.ua/upload/medialibrary/ede/2019.pdf>
30. Погореленко Н.П. Методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банку/ Н.П. Погореленко// Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Вип. 26, Ч. 2. – С. 97-102.
31. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні : [Рішення правління НБУ від 15.12.2017 № 803-рш] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17>
32. Раєвська Т. (2005) Практичні підходи до оцінки ризиків у діяльності банків. Бюлетень Національного банку України, № 8. С. 9–14.
33. Ребрик Ю. С. (2016) Експрес-діагностика фінансової стійкості банків на основі непараметричної статистики. Ефективної економіки, ні. 2. Доступно за адресою: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4781> (дата звернення 05 листопада 2021 р.)
34. Русіна Ю. О., Легейда А. Х. (2015) Забезпечення фінансової стійкості комерційного банку / О., Легейда А. Х. Міжнародний науковий журнал, №2, С. 87–90.
35. Статистика індикаторів фінансової стійкості. Національний банк України. 2021. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575 (дата звернення: 27.11.2021).
36. Харченко Т.О. Особливості формування стратегії розвитку організації на основі життєвого циклу. Проблеми системного підходу в економіці. 2017. Вип. 6(62). Ч. 2. С. 32–37.
37. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : підручник / З.Є. Шершньова. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

38. Щербакова Г. Н. Анализ и оценка банковской деятельности / Г. Н. Щербакова. – М. : Вершина, 2007. – 464 с.

39. Юрчишена Л. В., Подолян С. В. (2013) Оцінка фінансової стійкості комерційного банку / Л. В. Юрчишена, С. В. Подолян. Регіональна економіка та управління підприємствами, № 3. С. 72–79.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1 – Наукові погляди на систематизацію факторів впливу на фінансову стійкість банку

Автор	Характеристика факторів впливу на стійкість банку
О. Касютін [20, с. 76]	Вчений до зовнішніх факторів відносить такі: економіка, законодавча база, конкуренція, технологія і автоматизація, політичні тенденції, ринкова стратегія, зовнішня інфраструктура. До внутрішніх чинників, у свою чергу, відносить: організаційні, економічні, технологічні. При цьому важливим аспектом у характеристиці стійкості банку виділяє якість його менеджменту, що, на думку вченого, включає в себе: управління відносинами, пов'язаними зі стратегічним і тактичним плануванням, аналізом, регулюванням, контролем діяльності кредитної організації.
К. Мстоян [25]	Більш ґрунтовно підійшов до класифікації і в складі зовнішніх факторів виокремив окремі групи, до яких відніс: економічні, фінансові, політичні, соціальні та форс-мажорні фактори з виділенням основних чинників в кожній з цих груп. Окрему увагу слід звернути на те, що науковець розмежував соціальні і політичні фактори, – найчастіше в літературі ці фактори об'єднують в одну групу Принципово новий підхід науковець продемонстрував і до класифікації ендогенних факторів, він поділяє їх на три групи: якість фінансового менеджменту; якість організаційного менеджменту та якість маркетингу в банку
М. Бобрик [3, с. 17].	Серед зовнішніх факторів автор виділила: макроекономічні фактори; попит і пропозиція, ступінь розвиненості грошового ринку; стан грошового обігу; розвиток конкурентного середовища; стан банківської системи та економіки банків-партнерів; законодавче та нормативне забезпечення; стан зовнішньої банківської інфраструктури; довіру до банків. Серед внутрішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість кредитних організацій, М. Бобрик виокремила такі: вибір стратегії; забезпечення банком поліпшення кількісних і якісних показників діяльності, ліквідність, протидія ризикам, економія на витратах, маркетинг і якість управління, застосування сучасних банківських технологій, якість менеджменту, ефективність внутрішнього контролю
Л. Ганцева [7, с. 10]	Виділила три групи факторів 1) загальнодержавні фактори: політичні, економічні, соціальні чинники, а також стан фінансового ринку; 2) чинники, що впливають на стійкість банківської системи: особливості діяльності Центрального банку, кількість функціонуючих банків, число зайнятих у них працівників, розширення сфери діяльності, поява нових функцій, зміни в технології банківських операцій, моніторинг ринку; 3) внутрішні чинники: кваліфікація кадрів, стратегія розвитку банку, достатність капіталу, рівень ліквідності, рівень прибутковості, якість активів, рівень менеджменту, рівень технічної оснащеності.

Джерело: складено на основі [20,25,3,7]

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Методика розрахунку нормативів регулювання діяльності банківської установи

Назва	Характеристика	Формула
1	2	3
Норматив регулятивного капіталу банку (Н1)	Складається із суми основного капіталу (капітал 1-го рівня) за мінусом недосформованих резервів за активними операціями комерційних банків, додаткового капіталу (капітал 2-го рівня), субординованого капіталу (капітал 3-го рівня) та за мінусом відвернень з урахуванням розміру основних засобів.	$PK = PK1 - (O3 - PK1)$, де PK – регулятивний капітал банку; O3 – основні засоби; PK1 – регулятивний капітал банку, невідкоригований на основні засоби.
Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2)	Відношення регулятивного капіталу банку до активів, зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями, на суму забезпечення за відповідним активом, безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав на суму дооцінки та зважені на	$H2 = \frac{PK}{Ap} \times 100 \%$, де PK – регулятивний капітал банку; Ap – активи, зменшені на суму створених відповідних резервів за активними операціями, на суму забезпечення (але не більше ніж сума основного боргу за окремою
Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2)	суму дооцінки та зважені на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику, до якої віднесено актив	операцією) за відповідним активом безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав на суму дооцінки та зважені на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику, до якої віднесено актив.
Норматив адекватності основного капіталу (Н3)	Відношення основного капіталу до загальних активів, що говорить про те, скільки загальних активів приходить на основний капітал.	$H3 = \frac{OK}{ZA} \times 100 \%$, де OK – основний капітал; ZA – загальні активи.
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	Відношення суми коштів в касі та коштів на кореспондентському рахунку до поточних рахунків для розрахунку нормативу миттєвої ліквідності.	$H4 = \frac{Kkr+Ka}{Rp} \times 100 \%$, де Kkr – кошти на кореспондентському рахунку; Ka – кошти в касі; Rp – поточні рахунки для розрахунку нормативу миттєвої ліквідності
Норматив поточної ліквідності (Н5)	Відношення активів первинної та вторинної ліквідності до суми поточних рахунків для розрахунку нормативу поточної ліквідності та зобов'язань банку.	$H5 = \frac{A_{пв}}{Rp+3} \times 100 \%$, де A _{пв} – активи первинної та вторинної ліквідності; Rp – поточні рахунки для розрахунку нормативу поточної ліквідності; 3 – зобов'язання банку
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	Це відношення ліквідних активів до суми поточних рахунків для розрахунку нормативу короткострокової ліквідності та короткострокових зобов'язань.	$H6 = \frac{Al}{Rp+3k} \times 100 \%$, де Al – ліквідні активи; Rp – поточні рахунки для розрахунку нормативу короткострокової ліквідності; 3к – короткострокові зобов'язання.

Продовження таблиці Б.1

1	2	3
<p>Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)</p>	<p>Відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, виданих щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів) до регулятивного капіталу банку.</p>	<p>$H7 = \frac{3c}{PK} \times 100 \%$, де 3с – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, виданих щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів); PK – регулятивний капітал банку.</p>
<p>Норматив великих кредитних ризиків (Н8)</p>	<p>Відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, що враховуються в банку за великими кредитами за всіма контрагентами (або групою пов'язаних контрагентів) до регулятивного капіталу банку.</p>	<p>$H8 = \frac{3c}{PK}$, де 3в – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, що враховуються в банку за великими кредитами за всіма контрагентами (або групою пов'язаних контрагентів); PK – регулятивний капітал банку</p>
<p>Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9)</p>	<p>Відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо одного інсайдера до регулятивного капіталу банку.</p>	<p>$H9 = \frac{3in}{PK} \times 100 \%$, де 3ін – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо одного інсайдера; PK – регулятивний капітал банку.</p>
<p>Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10)</p>	<p>Відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо всіх інсайдерів до регулятивного капіталу банку.</p>	<p>$H10 = \frac{C3in}{PK} \times 100 \%$, де С3ін – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо всіх інсайдерів; PK – регулятивний капітал банку.</p>

Кінець таблиці Б.1

1	2	3
<p>Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11)</p>	<p>Відношення коштів банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) окремо за кожною установою до суми цінних паперів в торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж, вкладень в капітал (що не консолідуються) асоційованих та дочірніх установ, а також вкладення в капітал інших установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу та</p>	<p>$Н11 = \frac{Кін}{РК+ЦП+Вак} \times 100 \%,$ де Кін – кошти банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) окремо за кожною установою; ЦП – цінні папери в торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж; Вак – вкладення в капітал (що не</p>
<p>Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11)</p>	<p>регулятивного капіталу банку.</p>	<p>консолідуються) асоційованих та дочірніх установ, а також вкладення в капітал інших установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу; РК – регулятивний капітал банку.</p>
<p>Норматив загальної суми інвестування (Н12)</p>	<p>характеризується як відношення коштів банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) будь-яких юридичних осіб до суми цінних паперів в торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж, вкладень в капітал (що не консолідуються) асоційованих та дочірніх установ, а також вкладення в капітал інших установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу та регулятивного капіталу.</p>	<p>$Н12 = \frac{Кін}{РК+ЦП+Вак} \times 100 \%,$ де Кін – кошти банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) будь-яких юридичних осіб; ЦП – цінні папери в торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж; Вак – вкладення в капітал (що не консолідуються) асоційованих та дочірніх установ, а також вкладення в капітал інших установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу; РК – регулятивний капітал банку.</p>
<p>Норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції (Н13)</p>	<p>відношення загальної відкритої валютної позиції за балансовими та позабалансовими активами і зобов'язаннями банку за всіма іноземними валютами у гривневому еквіваленті (розрахунок здійснюється за звітну дату), яка визначається як сума абсолютних величин усіх довгих і коротких відкритих валютних позицій у гривневому еквіваленті окремо за кожною іноземною валютою (без урахування знака) за всіма іноземними валютами до регулятивного капіталу.</p>	<p>$Н13 = \frac{ВП}{РК} \times 100 \%,$ де ВП – загальна відкрита валютна позиція за балансовими та позабалансовими активами і зобов'язаннями банку за всіма іноземними валютами у гривневому еквіваленті (розрахунок здійснюється за звітну дату), яка визначається як сума абсолютних величин усіх довгих і коротких відкритих валютних позицій у гривневому еквіваленті окремо за кожною іноземною валютою (без урахування знака) за всіма іноземними валютами; РК – регулятивний капітал банку.</p>

Джерело: складено на основі [17]